

МУЗИКА

АМУРНІ
СПРАВИ

стор. 4-5

МИСТЕЦТВО

«АНТИЧНИЙ
ЦИКЛ»

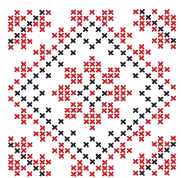
стор. 7-9

РЕПЕР
НОБЕЛЯНЕСПОДІВАНИЙ
БУНІН

стор. 14-15

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№8 | 24 квітня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

УКРАЇНСЬКІ ПИСАНКИ

Знамениті в усьому світі українські писанки беруть свій початок від прадавніх вірувань нашого народу.

Романа ЧЕРМШИНСЬКА

Найперше яйце, за легендою, мало всередині не жовток із білком, а зародок цілого світу.

Розмальовані яйця – писанки, – присвячувалися сонцеві, теплу, весні, вічності життя й розписувалися напередодні свята Весни, а у християнські часи – перед Великоднем.

Писанки, до речі, не можна писати тоді, коли ви гніваєтеся чи з кимось посварилися, адже вони є символом добра і сонця.

У народі кажуть: «Допоки писатимуть писанки і співатимуть гайвки, доти існуватиме світ і наша ненька Україна».

В Україні археологи знайшли скам'янілу писанку Х–XI ст.

Писанки пишуть в усіх історико-етнографічних регіонах України, але найбарвистішими і найбагатшими орнаментально є писанки з Гуцульщини.

Як пишуться писанки. Для писання краще вибирати маленькі яєчка. Їх треба помити в літній воді, додаючи одну ложку соди. Після цього на 2–3 хвилини покласти у воду з оцтом. Коли яєчка просохнуть, їх можна розписувати. Роблять це воском. Він наноситься на писанку за допомогою писачка. Самому писачком можна змайструвати із залізного наконечника звичайної шнурівки. Чим меншою буде дірочка, з якої витікає розігрітий віск, тим тоншою буде лінія на писанці. Після цього треба взяти дерев'яний патичок завтовшки з олівець, випалити в ньому дірочку розпеченим шилом – але невеличку, таку, щоб наконечник вліз у неї якраз наполовину. Наконечник додатково закріпити навхрест ниткою. Далі у невеличку череп'яну чарочку кладеться шматочок правдивого бджолиного воску. Чарочку треба поставити на металеві

Фото: Вікторія БУКЕТ

вий розсіювач і зробити під ним якомога менший вогонь. Віск має бути гарячим, але не кипіти. Коли все готово, можна починати писати писанку. Однак почнемо з крашанки.

Крашанка – це куряче яйце, зварене натвердо у чистій воді, де було лущиння з цибулі. Від його кількості залежить колір крашанки – від світлого до темно-коричневого. Як роблять крашанку з відбитками рослин: яйце обкладають натуральними листками (петрушка, деревій), квітками або смерековими гілочками, тимчасово закріплюють їх ниткою або марлею, занурюють у відвар з цибулиння чи інший яскравий барвник і варять 5–10 хвилин. Ложкою витягують яйця, висушують, обрізають нитку, знімають марлю, і в результаті отримують світлий відбиток рослини на шкаралупі.

Дряпанка. Яйце природного коричневого відтінку надається на «дряпанку». Білі яйця мають слабшу шкаралупу. Треба вибрати доброї форми яйце, пофарбувати його у коричневий (бронзовий) колір, обсушити серветкою. «Дряпанка» робиться не у воскової техніці – орнамент видряпується на поверхні. Спершу його треба навести олівцем, а після цього видряпати якимось гострим предметом (циганською голкою, шилом, гострим цвяхом). Здебільшого видряпують сонце з променями, найрізноманітніші квіти й дерева.

Крапанка. Зачерпуємо писачком віск і закрашуємо ним спочатку ті ця-

точки на яєчку, які мають залишитися білими. Після цього занурюємо яйце у найсвітлішу (жовту) фарбу. Коли писанка обсохне, по жовтому тлі покриваємо воском ті цятки, що мають залишитися жовтими. Далі, якщо хочемо зелених цяток, умочуємо сірничок у зелену фарбу й малюємо на яєчку зелені цятки, які тут-таки вкриваємо воском. Потім занурюємо яєчко у червону фарбу. (Не можна занурювати у зелену, а відтак у червону і навпаки – ці кольори «сваряться» між собою, і виходить просто брудний колір). По червоному тлі закапуємо воском ті цятки, які мають залишитися червоними. Нарешті, зафарбовуємо тло якоюсь найтемнішою фарбою – вишневою чи, скажімо, чорною. Ось і все! Тепер кладемо писанку на цвяхки, вбиті у дерев'яну дошку, і ставимо її в не дуже гарячу духовку. Коли віск почне розм'якати, обережно стираємо його м'якою тканиною. Бачите, як гарно ми з вами розписали яєчко! Для того, щоб воно блищало, можна натерти його шкуринкою сала.

Але і це ще не писанка. Це – крапанка, адже ми не писали, а закрапували воском різнокольорові цятки.

Писанка має набагато складніший і багатший малюнок. Отож, спочатку малюємо лінії, які поділяють яйце на площини. Їх можна нанести тоненько підструганим олівцем. Трьома пальцями лівої руки тримаємо яйце, а три пальці правої руки тримають писальце (майже як ручку). Мізинець правої руки під-

тримує рівновагу яйця. Набираємо писальцем гарячого воску, притуляємо його отвір до яйця і записуємо лінії, позначені олівцем. Отвір писальця повинен приставати до поверхні яйця рівно. Писачок тримаємо на місці, а ліва рука обережно обертає яєчко. Від цих ліній малюємо малесенькі рисочки, подібні до голок сосни. Після цього яєчко опускаємо у вишневу фарбу. Далі, як просохне – кладемо в духовку, після чого витираємо віск. Писанка готова. Вона називається «сосенка». Якщо ви все запам'ятали (особливо порядок нанесення фарб – від світлих до темних), можете сміливо братися до писання писанок зі складнішим орнаментом.

А тепер кілька слів про фарби. Колись жінка-писанкарка готувала фарби сама. Коричневу – з лущиння цибулі й дубової кори, жовту – з кори молодих яблуневих гілок. Чорну – з підсоленого відвару молодої вільхи, а також із сажі.

Тепер користуються переважно аніліновими фарбами. Треба пам'ятати, що анілінові фарби отруйні, тому з ними слід працювати дуже обережно, ретельно миючи руки після роботи. Анілінові фарби можна придбати в будь-якій крамниці господарських товарів (на них написано, що вони для фарбування вовни). Щоб писанки краще зберігалися, їх вкривають безбарвним лаком або виймають із них білок і жовток лікарським шприцом, зробивши дірочки з обох кінців яйця.

Про писанки складено багато легенд. Ось одна з них: «Коли Христа вели на муки, Матір Божа писала вночі писанки. Виходили вони дуже гарні. Як писала, котилися з очей сльози; де слізка на писанку капнула, там учинилася цяточка. Тому і кладуть писарки на писанки ці цяточки».

А ось яку легенду ще й донині розповідають на Гуцульщині, в Карпатах: «Злий Ірод, прикутий у пеклі, кожного року посилає своїх на землю і питає в них, коли повернуться: «А чи люди писанки пишуть, чи ні?» – «Пишуть усі люди!» – відповідають

слуги. Тоді Ірод аж заходиться від плачу, бо ті люди, які пишуть писанки, то не його люди. Плаче Ірод, зривається з ланцюгів, але ковалі знову потовщують залізо... Тож доки пишуть писанки, доти буде світ, а як перестануть, тоді світ має скінчитися». Отака дивовижна легенда...

Із приходом християнства на писанках з'явилися нові малюнки – символи Христової віри: хрест і церква. Є й писанки зі знаками державного походження. На них, окрім орнаменту, зображено Тризуб і написано: «Христос Воскрес! Воскресне Україна!».

Перший у світі пам'ятник української писанці було відкрито в Канаді у місті Едмонтон. А в Україні 2000 року відкрився Музей писанкового розпису, який частіше називають просто Музеєм писанки. Розташований він у місті Коломия. Його споруда виконана у формі 13-метрового яйця-писанки і служить оригінальною рекламою музею, колекція якого нараховує понад 12 тисяч експонатів з різних регіонів України: Гуцульщини, Покуття, Буковини, Лемківщини, Бойківщини, Опілля, Поділля, Полісся, Подніпров'я, Слобожанщини та Причорномор'я. Окремий розділ експозиції присвячений писанкам, створеним українцями у діаспорі. Яйце вважалось найдавнішим символом життя у багатьох народів світу, його прикрашали й використовували у різноманітних обрядах. У коломийському музеї представлено писанки і декоративні яйця з Білорусі, Польщі, Чехії, Словаччини, Румунії, Франції, Данії, Китаю, Індії, Аргентини, Канади, США, Ізраїлю, Шрі-Ланки, Пакистану та Єгипту.

Ознайомитись з експозицією Музею писанки можна і онлайн, відвідавши його офіційний сайт: <http://hutsul.museum/pysanka/>

ПОГЛЯД

«ВЕЛЕСОВІ ЧИТАННЯ»

СТОП. 10-13

ТЕТЯНА ДІДУХ: «ОПЕРЕТА – СВІТ, ДЕ ВІДБУВАЮТЬСЯ ДИВА!»

Однією з яскравих вистав цього театрального сезону стала «Баядера» у Київському національному академічному театрі оперети.

Роль Маріетти у цій виставі виконує солістка-вокалістка театру Тетяна Дідух. Сьогодні пані Тетяна – наш гість.

Коли і як відбулося Ваше знайомство з оперетою Імре Кальмана «Баядера»?

– Власне під час підготовки до прем'єри. Хоча, звісно, я й раніше знала про цю оперету. У постановці нашого театру – це абсолютно нова версія «Баядери». Особливість постановки, за задумом режисера, народного артиста України Богдана Струтинського, полягає в тому, що це захоплива, динамічна, яскрава вистава, де поряд із сюжетом самої «Баядери» відбувається паралельне життя сучасної телевізійної зйомки вистави «Баядера» і де є свій погляд на цю виставу. Це наче два паралельні світи, в одному з яких – історія кохання двох людей, де панує любов і гармонія, а в іншому – все те, що отруює наші мрії, наше кохання, «фріки» сучасного життя, які так чи інакше намагаються увірватися і зруйнувати ідилію першого світу.

У сюжеті самої вистави є пара головних героїв Одетта і Раджамі та ще одна, не менш яскрава пара (хоч це більше схоже на тріо) – Філіпп ля Туретт, його дружина Маріетта, роль якої виконую я, і Наполеон Сен-Клош, прихильник Маріетти.

Моя героїня – яскрава, гарна, харизматична молода жінка, яка любить бути в центрі уваги. Через це її усі помічають, нею захоплюються, вона не страждає від браку уваги сильної половина людства. А сама Маріетта найбільше хоче уваги від свого чоловіка, який, на жаль, не приділяє їй через свої бізнесові справи.

Насправді Філіпп кохає дружину, але через свою постійну зайнятість забуває, що для жінки головне – аби про неї турбувалися.

Маріетта вирішує прийняти знаки уваги свого шаленого прихильника Наполеона, який має легку вдачу і вміє розважити Маріетту своїми жартами, витівками та неймовірно смішними розповідями. Вони забавляють Маріетту, і вона забуває про самотність та всі печалі. Звичайно ж, не переходячи рамки дозволеного, вони жартують, сміються. Маріетта дозволяє собі кокетувати, і це помічає Філіпп! Звичайно ж, ревнує... Як часто буває в житті, для того, аби почати щось цінувати, потрібно зрозуміти, що втрачаєш. На щастя, все закінчується добре.

Працювати було дуже цікаво й весело! Хоча технічно роль складна. Адже мені потрібно було і фліртувати, і співати, і танцювати, та ще й трохи виконувати трюки. Утім, з такими чудовими партнерами, як у мене, від усього цього отримую задоволення!

Фінальною родзинкою нашої пари є музичний номер «Шиммі». Тут є і вогонь, і пристрасть, і драйв! Особливо коли до пари Маріетти та Філіппа приєднуються артисти балету, і ми, як одна суцільна енергія, запалюємо сцену!

Я отримала величезне задоволення від роботи над роллю. Тому що це – абсолютно інша роль, ніж інші, що вже в мене є. Вона дуже яскраво показує жіночу сутність в усіх її проявах, багатогранну натуру жінки з ранимою душею, але водночас із «перчинкою».

І, звичайно ж, геніальна музика зі східними мотивами просто зачаровує! Тому варто прийти подивитися «Баядери» і насолодитися.

Як життя привело Вас до Національної оперети України?

– До театру оперети я потрапила у 2015 році. Після закінчення Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського пройшла прослуховування. А вже з 1 жовтня була офіційно прийнята у чудовий колектив Київського національного академічного театру оперети. Тоді тут відбувалася підготовка до прем'єри всесвітньовідомого бродвейського мюзиклу Р. Роджерса «Звуки музики». І мене негайно взяли на роль Марії Августи Райнер. Скажу чесно – я одразу полюбила свою героїню! Я була настільки схожа на неї характером, темпераментом, психофізикою, що мені не довелося довго шукати образ своєї героїні. Вона – послушниця Ноннберзького абатства, яка потрапляє в сім'ю капітана Георга фон Траппа для виховання його сімох

дітей. Між чоловіком і жінкою зароджуються справжні почуття. Марія Августа – це щира, весела, життєрадісна, чесна дівчина, яка не може жити без музики. Вона в усьому бачить любов, доброту – і через неї й усі інші стають такими. Це неймовірно красива, а головне, реальна історія про значення сімейного щастя у житті людини. Це історія про любов і музику – як еліксир, що зцілює... Про вірність своїм ідеалам і принципам, про чесність перед самим собою і суспільством. Це ті цінності, про які потрібно нагадувати людям.

А ще ця вистава особлива тим, що поруч із дорослими артистами у ній працюють юні виконавці з дитячого театру «Мюзик Хол», які виконують ролі дітей сім'ї фон Трапп. Це неймовірно талановиті діти, з якими ще більше відчуваєш відповідальність. Адже грають вони не як діти, а як справжні актори, які заряджають позитивом і енергією!

Я дуже вдячна генеральному директору-художньому керівнику Національної оперети України і режисеру-постановнику цієї вистави Богданові Струтинському за те, що повірив у мене, дозволив мені, так би мовити, «м'яко влитися» у творчий процес і прийняв мене до дружної команди професіоналів. Це велике щастя – перебувати поряд і бачити, як з тобою працюють майстри сцени. Я щиро вдячна всьому колективу за теплий прийом. Було відчуття, ніби я вже тут працювала.

Щороку список ролей поповнюється, але моя перша роль завжди займатиме чільне місце в моєму серці.

Напевно, особливе місце у Вашій творчості займає роль Марусі Чурай?

– Справді, особливе. Хоча кожна з ролей особлива по-своєму. Із такою драматичною роллю я зіткнулася вперше. Коли почалися репетиції, я навіть боялася думати, впраюся чи ні... Проте

вирішила зробити все можливе – і навіть трішки неможливе. Геніальна поезія Ліни Костенко настільки легко запам'ятовується, що я була вражена. Адже у самому творі монологів Марусі найбільше, і всі вони досить великі. Мені близька історія українського народу з його стражданнями, болем, боротьбою. Це те, що насправді відбувалося. Ми не маємо права забувати своє коріння. У творі дві сюжетні лінії – особиста (взаємини Марусі Чурай і Гриця Бобренка) та історична (боротьба українського народу проти польської шляхти). Режисер акцентував увагу на людських стосунках.

Маруся Чурай ніби уособлює образ українського народу. І попри це, вона – звичайна людина, якій притаманні ті самі слабкості, ті самі емоції і почуття, що й іншим людям. Саме на цьому наголошував режисер – заслужений діяч мистецтв України Сергій Павлюк. З ним було дуже цікаво працювати. В його трактуванні Маруся – звичайна дівчина. Як і всі інші люди, вона хоче бути щасливою. Доросла Маруся – чиста, немов дитина, яка може сміятися і плакати, в неї тендітна душа, яку легко зруйнувати.

Зізнаюся чесно, що під час підготовки вистави емоції переповнювали. Майже на кожній репетиції були сльози, а часом годі було себе заспокоїти, прийти до тями і переключитися. Тому що не пропускати через себе цей образ просто неможливо. Потрібно було зрозуміти характер героїні, передати той стан, ті відчуття, які відображаються в кожному монолозі, аби глядач зрозумів, що саме ми хочемо донести зі сцени. Важко емоційно... Але для режисера важливим було показати не суцільну драму, а життєствердну історію. Аби, незважаючи на трагедію, глядачі відчули, що

все буде добре, тому що залишається надія. А все, що відбувається довкола, так чи інакше нас чомусь вчить. Матеріал справді важкий, проймає до сліз, проте завдяки сльозам людина очищає свою душу. І в кінці вистави залишаються світлі відчуття – це головне. Це потрібно побачити, щоб відчути.

Звичайно, для мене це був виклик. І не лише для мене. Адже глядач звик бачити акторів театру оперети зовсім в іншому жанрі. Але думаю, що все вийшло і ми впоралися. Тому закликаю всіх, хто ще не бачив постановку історичної драми у віршах «Маруся Чурай» Ліни Костенко, прийти і переконатися в цьому особисто.

Я відкрила себе для себе по-новому. Навіть не уявляла, що можу бути такою! Роль Марусі Чурай надзвичайно глибока, і я знаю, що зможу знаходити ще безліч нового, океан різних фарб для вдосконалення цього образу на сцені. Це постійний пошук, як і має бути в актора. Ця вистава і безпосередньо роль Марусі Чурай – це був той поштовх, який дав мені ще більше можливостей для власного розвитку, для пошуку нового і відкрив у мені нові творчі грані.

Хочеться віддати належну шану Богдану Струтинському, який не боїться експериментів і щоразу доводить, що театр може все! Це неймовірний досвід, за який я дякую долі.

Граєте у виставах як для дорослого, так і для маленького глядача. У чому різниця?

– У нас досить великий репертуар дитячих вистав, які постійно проходять з аншлагами. Я люблю працювати у цих виставах, як і більшість наших акторів. Коли розумієш, що в залі діти, то мимоволі й сам повертаєшся у дитинство, грати свого персонажа стає ще цікавіше й приємніше. У такі моменти артисти і справді можуть відчути себе дітьми, якими були колись. Всередині ми залишаємося дітьми, просто трохи старшими.

Якщо хтось думає, що дітей можна обманути чи розслабити з ними на якийсь момент, він помиляється. Діти – це ще вимогливіший глядач, ніж дорослі! Вони все бачать і все помічають. Тому хочеш чи не хочеш, а викладаєшся на всі 100%. А ще діти – неймовірно щирі і вдячні глядачі. Коли після вистави вони дарують квіти чи символічні подаруночки, аби мати змогу вийти на сцену до героїв, і дивляться на тебе своїми чистими оченятами

як на справжнього кумира зі своєї улюбленої казки – це і є щастя!

– Ви активно співпрацюєте з Арт-центром ім. Івана Козловського. Розкажіть про цю роботу.

– Мистецько-концертний центр ім. Івана Козловського Національної оперети України – це хороший майданчик, де працює чудова команда професіоналів. Тут не лише можна взяти участь у різних постановках, а й втілити в життя свої концертні задуми. Для вокалістів це також чудова нагода виступити в камерних концертах. У цьому залі є можливість бути ближчою до глядача, оскільки саме приміщення досить невелике, але дуже затишне, компактно, з «сімейною атмосферою». Часто відбуваються постановки як для дорослих, так і для дітей. Глядачі часто відвідують заходи цього центру. З'явилися і постійні глядачі, що не може не тішити.

Саме у Центрі ім. І. Козловського народжується багато проектів, що потім з успіхом йдуть у репертуарі. Один із них – чудовий концерт-ревію «Звуки мюзиклу», ідейним натхненником та ініціатором якого є мій колега – артист театру оперети Кирило Басковський. У концерті представлені світові хіти, номери зі всесвітньо відомих мюзиклів, що поєднані між собою сюжетною лінією. У цьому проекті задіяні актори нашого театру: заслужена артистка України Ірина Беспалова-Примак, Кирило Басковський і я, а також наш неперевершений концертмейстер Любов Тітаренко. Ми об'єдналися в чудову команду, в якій всі один одного розуміють, і головне – нами керує любов до мистецтва! До речі, готується вже нова програма у тому ж складі. Тому чекайте новинки!

Із великим успіхом реалізовано чимало інших проєктів, в яких задіяні артисти Національної оперети України та інших театрів. Це вистава-попури «Ах, цей Оффенбах», історія пристрасті «Каллас», моновистава Ірини Беспалової-Примак «Гарсієлла. 25 миттєвостей кохання» та інші.

– **Напевно, Ви були на гастролях. У чому різниця між столичним і провінційним глядачем?**

– Провінційний глядач, мабуть, ще не такий вибагливий, як сто-

личний. Столичного глядача вже не так легко здивувати. Це стимулює до того, аби створювати щось нове, цікавіше.

Київ – культурна столиця України, де «виробляється», якщо можна так сказати, багато якісного «продукту». З'являється дедалі більше нових талановитих режисерів, які не бояться експериментувати. У столиці багато театрів, де глядач може підібрати щось «на свій смак», відкрити для себе нові акторські й режисерські імена. Звичайно, у провінційних містах немає такої великої кількості театрів, а отже – великої конкуренції, тому глядачеві важко пересититись.

Проте останніми роками з'являється все більше фестивалів, конкурсів, започатковуються премії, нагороди. Це чудова нагода для всіх театрів і творчих колективів, як столичних, так і провінційних, спробувати свої сили, показати свої можливості, повчитися в інших. Це стимулює змінюватись, шукати і пробувати щось нове. І саме ті театри, які не хочуть бути «законсервованими», а навпаки – прагнуть бути відкритими новому, сучасному, звісно, не забуваючи при цьому театральних законів і традицій, і бути включеними у загальносвітовий театральний процес, зможуть розвиватися. А отже, й виховувати «свого» глядача і не боятися експериментів.

– **Чим захоплюєтесь, про що мрієте?**

– У вільний від театру час я люблю читати книжки. Насамперед класику. Але часом відкриваю для себе й сучасних авторів. Також люблю вишивати бісером, а іноді просто переглядаю фільми. Все залежить від настрою. У гарну погоду обожнюю прогулянки на свіжому повітрі. Природа надає багато сил, вона оновлює.

Конкретного хобі не маю... Хоча ні! Театр! Це і хобі, і робота, і ще багато чого іншого, якщо це, звісно, «твое».

Стосовно творчих планів – звичайно ж, хочеться зіграти ще багато ролей, все більше і більше себе відкривати. Головне, як мені здається, не припиняти власний пошук і ніколи не втрачати інтересу до життя. А буде здоров'я, то буде і все інше. На все Божа воля!

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО

ВБФ «ЖУРНАЛІСТСЬКА ІНІЦІАТИВА» – ЛАУРЕАТ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНКУРСУ «БЛАГОДІЙНА УКРАЇНА – 2019»

У Києві нещодавно оголошено лауреатів Національного конкурсу «Благодійна Україна – 2019».

У номінації «Благодійність медіа» друге місце присуджено Всеукраїнському благодійному фонду «Журналістська ініціатива» (м. Київ). Перше і третє місця посіли, відповідно, Ольга Яренчук (м. Ковель, Волинська обл.) і благодійна газета «Вечірній Коростень» (м. Коростень, Житомирська обл.), повідомляє офіційний сайт blagoukraine.org.

Від жовтня 2019 року до 5 березня 2020-го тривав прийом заявок на конкурс. За всю його історію цього річ оргкомітет отримав найбільшу кількість заявок – 1132. Подавалися вони у 24-х номінаціях. Національна експертна рада й понад 40 залучених експертів визначили кращих благодійників України.

У зв'язку з пандемією COVID-2019 і запровадженням карантинних заходів в Україні оголошення переможців Національного конкурсу «Благодійна Україна – 2019» перенесли в онлайн-режим. Оголосили та привітали переможців через канал на YouTube. Повний список лауреатів розміщено на сайті конкурсу.

Багатоетапна акція «Книжки – захисникам України» триває з 2017 року. Партнерами ВБФ «Журналістська ініціатива» у проведенні цієї доброді-

ної культурної акції від самого початку є Національна спілка журналістів України і Держкомтелерадіо. Фонд залучає до благодійництва журналістів, членів творчих спілок, збирає і дарує нові книжки бібліотеці Українського державного медико-соціального центру ветеранів війни (с. Циблі, Київська обл.), в якому лікуються і проходять реабілітацію ветерани війни та учасники АТО–ООС. Упродовж 2019 року бібліотеці Центру було подаровано 185 книжок із творами сучасної художньої літератури. Так було поповнено книжковий фонд бібліотеки закладу, який оздоровлює людей різних поко-

лінь. Оскільки фонд тривалий час не оновлювався і морально застарів (містив переважно книжки, видані за часів панування комуністичної ідеології), це негативно позначалося на психологічному стані користувачів бібліотеки, зокрема молодих людей – учасників відсічі збройній агресії РФ на Сході України.

Нині читачі активно відвідують бібліотеку, залишають вдячні відгуки. Сталість результатів акції забезпечується багатоетапністю її проведення: загалом від початку акції у 2017-му бібліотеці й захисникам України було подаровано понад 500 книжок близько 400 найменувань.

ФІЛАРМОНІЯ ONLINE

У період карантину Львівська національна філармонія на своєму офіційному сайті й сторінках у Facebook, Instagram та YouTube пропонує глядачам і слухачам чимало онлайн-концертів та інших цікавих подій.

Упродовж тижня філармонія знайомить шанувальників із українською і світовою класикою й сучасною музикою, публікуючи в інтернеті архівні відео- та аудіозаписи. Їх можна переглянути на офіційному сайті філармонії (<https://philharmonia.lviv.ua/news/>), на її сторінці у Facebook ([philharmonia.lviv](https://www.facebook.com/philharmonia.lviv)) і на YouTube-каналі.

Музиканти оркестрів філармонії розповідають, як проводять карантин, а також із дому діляться із шанувальниками музичними творами. Ці відео можна переглянути на

Facebook- та Instagram-сторінках філармонії за хештегами: #homemusicchallenge #культуравдома.

Чотири рази на тиждень, з четверга по неділю, з вікон Львівської спілки композиторів на вулицю Чайковського транслюються аудіозаписи у виконанні окремих музикантів та колек-

тивів Львівської національної філармонії. Цей проєкт отримав назву «Звучання філармонії». Паралельно відбувається онлайн-трансляція фрагментів цих композицій, а після цього з ними можна буде познайомитись у будь-який зручний час на сторінці філармонії у Facebook і на YouTube-каналі.

«РОБОТА АМУРІВ – ПОТРАПЛЯТИ СВОЇМИ СТРАЛАМИ У НАШІ СЕРЦЯ»

Розмова з Віктором Винником, лідером гурту «МЕРІ», про те, як народився новий альбом «Снайпери-амури», як працюється під час карантину, чому гурт не хоче співпрацювати з «Кварталом 95» – і чи нарешті вцілили снайпери-амури у серце лідера гурту

ПРО НОВІ ТРЕНДИ І СТАРІ ПІСНІ З ШУХЛЯДИ

– Вікторе, альбом «Снайпери-амури» – ювілейний, уже п'ятий за ліком. Що означає його назва?

– Буквально у березні світ побачила наша п'ята платівка «Снайпери-амури». Ви не повірите, але меседж полягає у тому, що немає жодних меседжів. Альбом абсолютно різноплановий, з різними піснями і жанрами. Люди з різними поглядами можуть щось для себе відшукати у цій музиці. Коли я написав пісню «Снайпери-амури» 12 років тому, то мені відразу сподобалась ця зв'язка, адже амури, давайте погодимось – це такі снайпери, і їхня робота – поцілювати своїми стрілами у наші серця. Ця влучна фраза мені сподобалась, і тому пісня стала головною у цій платівці.

– Чому так довго вашим прихильникам довелося чекати на альбом – аж 4 роки?

– Каюся, 4 роки – це довго для написання альбому. Я людина лінива. Цей мій недолік зіграв роль. А ще ми живемо у час, коли альбомотворення, на мою думку, не є актуальним, адже ми повернулися туди, з чого починали. Зараз музика твориться синглами. Колись, коли слухач хотів почути пісню, йому треба було придбати платівку – вініловий диск чи CD. Зараз із розвитком інтернет-технологій все змінилося. Просто цікаві пісні завантажують з інтернету на різних платформах. Хтось це робить у піратський спосіб, а хтось – чесно сплативши за це.

Ми видали цей альбом, керуючись вдячністю до давніших слухачів і за традицією альбомотворення. Адже на моє дитинство та юність припав той час, коли у фаворі були саме альбоми.

– П'ятий альбом відрізняється від усіх попередніх – він є ліричнішим. Що сталося з «МЕРІ»?

– Перший альбом «МЕРІ» вийшов 13 років тому. Відтоді багато змінилось у технічних характеристиках та звучанні. Але основне – ми змінюємося з часом, що якимось чином відбивається і на творчості. Може, є більше лірики, ніж у попередніх альбомах, а ще не треба забувати, який період ми тепер пережи-

ваємо. Нагадую всім: у нас війна! Це обов'язково позначиться на творчості музикантів. У своїй я це точно відчуваю.

– Звідки взялося стільки новинки у новій платівці?

– Деякі пісні вже були оприлюднені як сингли. Загалом пісні з альбому були написані у різні періоди: деякі писалися впродовж 4-х років, а є і старші пісні, наприклад, «Снайпери-амури». Їй уже 12 років! Просто ми її дістали з шухлядки, перепродюсували і видали в альбом. Несподіванкою в альбомі залишились декілька пісень. Але авторів іноді важко зрозуміти, яка пісня має більше шансів на успіх. Публіка – це така «дама», яка має свої погляди, і пісня, не помічена автором, стає хітом. Завдяки відгукам і кількості переглядів на YouTube визначив найпопулярніші. Дуже вдячний за це людям.

– От ви кажете про перегляди. Чи відчуваєте фідбек від фанів?

– Тираж платівки – 1000 CD-дисків. Мало хто це робить зараз, але ми це зробили для наших прихильників, які вірять у справжні речі, що їх можна торкнутися руками. Фідбек є у від-

гуках та прослуховуваннях. І це приємно.

ПРО КАРАТИН, ПОКОЛІННЯ «ПІКАССО» І УКРАЇНСЬКИЙ «ОКТОБЕРФЕСТ»

– Ми вже встигли побачити кліпи на деякі пісні з альбому. Що ще чекає на фанів?

– Так, буде ще нове відео. Було заплановано зйомки на дуетну пісню з Олесею Киричук «Як ніч і день». Над кліпом має працювати кліпмейкер Влад Разіховський. Усе вже було готове до зйомки, але наші плани, як і плани всієї планети, змінив дядько карантин. Коли все закінчиться, а буде саме так, ми повернемося до цього питання. У планах ще відеороботи на пісні, які поки що не оприлюднені.

– Якою буде презентація альбому наживо?

– Презентація була запланована ще у березні у Львові в клубі «Пікассо». Але переносимо її на час після закінчення карантину – на осінь, скоріш за все.

Для мене дуже важливо, що всі альбоми ми презентували у Львові, у легендарному, всіма

улюбленому клубі «Пікассо». На цій сцені ми, як гурт, робили перші кроки. «Пікассо» для нас просто як рідний дім. Це мав бути останній концерт у стінах клубу, оскільки 29 березня він припинив свою діяльність. Сумно, але, з іншого боку, коли буде презентація в іншому залі Львова, то прийде покоління «Пікассо» і принесе з собою дух цього легендарного, культового закладу – і він все одно залишиться з нами. У травні запланована презентація у Києві, але я маю великі сумніви, що вона відбудеться, через карантин.

– Які концерти запам'яталися найбільше?

– Напевно, концерт у Чикаго минулого року, де ми виступали на одному з найбільших в Америці фестивалів – на українському «Октоберфест». За два дні фестиваль відвідали понад 10 тисяч людей. Було дежавю, коли ти виступаєш на іншому кінці світу, навколо інша країна, але територія сцени і біля сцени – це фактично Україна. Навколо повно земляків – це відносно молода еміграція, люди, які в темі, що відбувається в Україні, знають мої пісні, і це дивує. Хоча щось схоже було і в інших країнах, де ми виступали.

ПРО «КВАРТАЛ 95», СОЦМЕРЕЖІ Й АМУРНІ СПРАВИ ВІКТОРА

– Як зазвичай готуєтеся до концерту?

– У нас немає якихось особливих традицій, якихось заклинань чи маніпуляцій. Концерту нерідко передує довгий переїзд у машині, бусі, потязі чи літаку. Тому я не можу поділитися жодною «хіромантиєю» і т. д. Єдине, що важливо, – музиканти, з якими працюю, це надійний колектив хороших людей. Часто в гуртах є добрі музиканти, але як люди вони ніяк не можуть комунікувати між собою. Звідси починаються проблеми, часто гурти розвалюються. Із колективом мені пощастило.

– А де ніколи не виступить МЕРІ?

– Думаю, багато є таких місць. От навіть нещодавно стався етичний конфлікт. Так зване шоу «Квартал 95» чи «Вечірній Київ» використали у фіналі мою пісню «Я з України». Це було шоу до 8 березня, і вони назвали її «Вона з України». Там змінили текст і видали це в ефір. Здавалося б, ну що тут такого? Використали пісню – це, навпаки, добре. Але я проти, щоб мою пісню ТАК використовували! Багато колег не зрозуміли мого невдоволення. Прикро, що люди так погано мене знають. Звичайно, якби це були інші ар-

тисти чи обставини, я би тишився, але я не можу дозволити, щоб люди, які свого часу так жартували про ебонітові палички, якими можна видобувати електрику, б'ючи мітингувальників на Майдані, або про країну-повію, використовували мою творчість для насміхання. Їхні жарти й жартами не назвеш. На жаль, законодавство дозволяє використовувати матеріал для пародії без згоди автора. Проте люди, які поділяють мою думку, завалили відео у YouTube «дизлайками» і не дуже хорошими словами на адресу цього шоу. І це відео просто зняли! Я не мав би справи з цими людьми, тому що у нас різні погляди на мою країну.

– Чого ще очікувати найближчим часом від Віктора Винника і «МЕРІ»?

– Для «МЕРІ» життя не зупиняється. Ми вже працюємо над наступними піснями з наступного альбому. Також пишу пісні й тексти з музикою для інших виконавців. Коли хвиля епідемії пройде, нам буде що продемонструвати.

– Зізнайтеся, ви «залипаєте» у соцмережах?

– Як усі молоді люди, я – активний користувач фейсбуку. Нещодавно також зареєструвався в інстаграмі. Щоправда, я взагалі не розумію його ідеї. Соцмережі розширюють коло спілкування: нехай ці люди віртуальні й багато з ким ніколи не побачуся, але це цікаві люди з цікавими думками. Однак соцмережі забирають найцінніше – час. Це проблема, бо дедалі частіше ловиш себе на думці, чи потрібна вся ця інформація. Не скажу, що у мене менше часу на реальне життя, утім хотілося б якось контролювати цей процес, поки він не почав контролювати мене.

– Як розпочинається і минає ваш день?

– Я – жайвір за своєю природою, прокидаюся рано. Інше питання, коли немає зранку чим зайнятись, то можна спати далі. Можу трішки пробігти і трішки проплити. Ми живемо у сидячо-лежачий вік, а тіло в людини є для руху. Якщо ми не змусимо його працювати на нас, то воно заставить нас працювати на нього.

Зараз дні схожі один на інший, бо карантин, а так наші дні проходять у подорожах, автобусах, потягах, саундчеках, виступах, дорозі додому і сні. Це така специфіка професії, яку я вважаю не професією, а хобі, що стало справою життя.

– Як карантин змінив ваше життя?

– Карантин виправив усі сподівання, відклалися концерти,

ВИСТАВКА ГОБЕЛЕНІВ ОЛЬГИ ПІЛЮГІНОЇ «ОБРАНИЙ ШЛЯХ»

Завершилася виставка, що протягом місяця з великим успіхом тривала в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва. На виставці було представлено роботи різних років уже досить відомої в Україні й за кордоном мисткині Ольги Пілюгіної.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Серед них – гобелени, що були визнані кращими у 2014–2019 рр. на Всеукраїнських виставках-конкурсах «Кращий твір року», а саме – «Гетьманський», «Козацький», «Добробут», «Зоряний», «Квітує родина». Знаковим є гобелен «Гетьманський», створення якого було підтримано Грантом Президента України 2014 року. Ним було започатковано серію робіт, що увібрали в себе характерні риси українського бароко, пропущені крізь призму особистого бачення художниці.

Основою експозиції є сучасні тематичні орнаментальні твори в авторському стилі, що продовжує кращі традиції українського килима. Цей напрям є одним із основних у творчості майстрині. Пані Ольга підкреслює, що на створення деяких робіт її надихали полтавські, решетилівські килими, зокрема твори її батьків – Євгена Пілюгіна і Надії Бабенко, званої майстрині з Решетилівки. «Я не консервую те, що було створено раніше. Я беру найкраще і пропускаю крізь себе. В основі багатьох композицій лежить вічний символ роду – «Дерево життя». Воно проростає з глибини віків у сьогодення. Це зв'язок із нашими предками, нашим міцним корінням», – зазначає пані Ольга.

Особливе місце в експозиції займають твори-роздуми на теми кохання, що окриляє і надихає, прагнення людської душі до світла, любові до рідного краю. Кожен гобелен – це певний період життя, стан, настрої, думки, особливі переживання, це ціла розповідь із глибоким змістом і символізмом.

Спершу для гобелена створюється ескіз, потім малюнок у натуральний розмір, і лише після цього розпочинається процес ткання. Ідеї гобеленів виникають раптово. Художниця називає їх спалахами та іскрами, які необхідно зберегти до завершення роботи. Тоді гобелен стає справді унікальним, зі своєю фактурою, глибиною, теплом та особливою кольоровою

гармонією. Над кожним із них Ольга Пілюгіна працює близько року, але має і килим, який створює уже понад три роки.

Гобелени робляться на старовинному верстаті у традиційній техніці двостороннього гладенького ручного ткання з натуральних вовняних ниток, які майстриня фарбує самостійно. Її гобелен може містити близько 100 кольорових відтінків. У традиційних гобеленах зазвичай використовується до 40 відтінків, у звичайних – до 30. Схема гобелена наслідує схему старовинного барокового килима, який у давні часи називали «панським». Панське килимарство було запроваджене гетьманом Іваном Мазепою і полтавським сподвижником козаків Василем Кочубеєм, який багато зробив для розвитку килимарства на Полтавщині. За словами пані Ольги, сьогодні в Україні майстрів-килимарів залишилося зовсім мало. Але її гобелени затребувані і зберігаються у приватних та музейних колекціях України і світу.

За 25 років творчого життя Ольга Пілюгіна стала авторкою понад 100 гобеленів, її ім'я внесено до Національного реєстру нематеріальної культурної спадщини України як представниці напрямку «Традиція рослинного килимарства селища Решетилівка Решетилівського району Полтавської області», що претендує на внесення до репрезентатив-

ного списку елементів нематеріальної культурної спадщини UNESCO. Щоб досягти такого творчого успіху, мисткиня працювала і працює по дванадцять годин на день. Хоч усі етапи народження гобелена доволі складні й створення кожного з них забирає багато місяців чи й років, вона настільки захоплена творчістю, що не відчуває ні втоми, ніплину часу. «Я малюю нитками, – говорить вона, – бо для мене цей матеріал теплий та рідний».

Із роботами, що були представлені на виставці у Києві, мисткиня знайомить на своїй Facebook-сторінці.

ПРИНАГІДНО

Ольга Пілюгіна – художник, майстер гобелена, член НСХУ та НСМНМУ, лауреат обласної премії імені І. П. Котляревського (2007) й літературно-мистецької премії імені Олексія Дмитренка, стипендіат Президента України (2012–2015), володар Гранту Президента України (2013), постійний учасник міжнародних, всеукраїнських, обласних та місцевих художніх виставок. Нині працює у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», який свого часу сама закінчила, на кафедрі образотворчого і декоративного мистецтва, викладає художній текстиль і кольорознавство. Працювала також у Полтавській дитячій художній школі.

зйомки відео і студійні записи. Є дискомфорт, місцями серйозний. Уперше людство стикнулося з планетарною пандемією. Я не медик і не особливо розумію, що відбувається, але якщо не знаєш, як зробити, то зроби правильно. Правильно, на мою думку, – це прислухатися до порад людей, які розбираються краще від мене, тобто медиків. Треба виконувати їхні поради, аби ми могли вийти з цього живі й здорові. Бо справа серйозна. Друзі за кордоном значно серйозніше налаштовані, ніж ми. До нас ще не дійшло, що це все не жарти. Ще раз закликаю всіх ставитися до життя та здоров'я відповідально. Ми всі пов'язані, і зараз ми усі в рівних можливостях. Ти не вийдеш за кордон, навіть маючи достатньо грошей. Світ уже не буде таким, як до цього. Навряд чи це змінить природу людей, проте давайте вийдемо з того, а вже потім думатимемо, що з тим далі робити.

– Чи виступаєте онлайн? Багато артистів так робить зараз...

– Онлайн-концертів я ще не давав, були лише онлайн-інтерв'ю. Цілком можливо, що ще встигнемо на карантині зустрітися онлайн.

– Де можна зустріти Віктора Винника зазвичай, окрім концертів?

– Та будь-де! На вулицях українських, і не тільки, міст. Артисти – це звичайні люди, і вони так само ходять вулицями. Я переважно у Львові та Києві. Ми зустрічалися з людьми десь на горі Піп Іван. Можемо зустрітися після карантину де завгодно на планеті Земля.

– Повертаючись до альбому: Снайпери-амури вже влучили своїми стрілами у ваше серце? Чи воно вже зайняте?

– Я нічого не маю проти інституту сім'ї. Чимало знайомих одружилися, у них чудові діти. Просто в житті більшість речей індивідуальні, і те, що сталося з одними, не обов'язково має статися з іншими. Те, що я наразі не одружений, хоч мені й багато років, не говорить про мене ані добре, ані погано. Просто ще не прийшов час. Хтось може іронізувати з цього, але ми живемо не у середньовіччі. Не знаю, чи основне призначення людини – створювати сім'ю. Вірю, що у мене не все, але дуже багато ще попереду.

– Що цінуєте у стосунках з людьми?

– Прямоту, відвертість і повагу. Стосунки – це дорога, що складається з компромісів. Це коли ти юний максималіст, то в тебе у голові все кипить, а з часом розумієш, що іноді треба не гарячкувати.

– Про що мріє Віктор Винник?

– У дитинстві я мріяв про прості речі – настільну гру «За кермом», де машинка по колу їздила. Хоча, як і все в СРСР, це була неправда. Крутилася дорога, а не машинка. У мене були не мрії, а потреби, наприклад, мені життєво необхідною була гітара. Зараз я би хотів, щоб ми гідно пережили виклики історії – пандемію, війну, яка триває вже шість років і виглядає, що це лише початок. Нам треба ще більше гартуватись у боротьбі, щоб усі втрати були не даремними, щоб колись у підручниках з історії було сказано – був такий період, коли Україна вела війну за незалежність, щоб герої, які віддали своє життя, не були забуті. Ось про це я мрію. А ще – щоб усім було добре. Хоча усім доброго, певно, не вистачить – а може, усім і не треба?..

Розмовляла Марія ЧЕРНЯВСЬКА

РОДИНА ЗВІР: МИСТЕЦТВО В ЧЕТВЕРТОМУ СТЕПЕНІ

Твори одразу чотирьох митців родини Звір презентували в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва (ще до початку карантину).

Марина МАРЧЕНКО

Тому і виставковий проєкт має назву «ZVIR4», що переконливо засвідчує: рясні талантами сучасне мистецтво.

ВЕЛИКА КУЛЬТУРА

Голова родини Олександр Звір – яскравий представник експериментальної течії львівської школи скла. Сорок років він чаклує біля гутної печі, даруючи світові нові, загадкові скляні об'єкти, які часом нагадують позаземних фантастичних істот з великими очима і менш за все подібні до ужиткових речей. Навіть назви робіт відразу «чіпляють» і примушують розгадувати присутній у кожному творі «ребус». На виставці можна побачити роботи з такими назвами: «Ходячі голови», «Полянські химери», «Чаша Ірода», «Ніби птахи» і багато інших.

«У його композиціях, виконаних винятково в гутній техніці, так би мовити, “на одному диханні”, застосовано мінімум холодної обробки та склеювання», – пояснює Михайло Бокотей, директор Музею скла у Львові, в якому теж є роботи майстра склярства.

«Олександр Звір – один із фундаторів львівського скла поряд із відомим митцем Андрієм Бокотеем та головним художником Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики Францем Черняком. Вони всі зачинили цю велику справу, яка згодом переросла в міжнародні симпозиуми і отримала майже всесвітнє реноме», – наголосив на відкритті виставки відомий мистецтвознавець Олександр Федорук.

Він також розповів, що культура українського гутництва була настільки високою, що у далекому 1919 році Георгій Нарбут з Михайлом Бойчуком звернулися до вченої ради Академії мистецтв із проханням запросити на викладання Вадима Модзольського – збирача гутного скла і одного з провідних представників тогочасної інтелігенції. Вони вважали, що необхідно відроджувати українське народне мистецтво, в тому числі чернігівське, волинське, львівське, подільське гутництво. Але вже у 1920 році не стало ні Модзольського, ні його близького друга Нарбута, а потім і Бойчука...

На думку Олександра Федорука, нові сторінки історії україн-

Родина ЗВІР

«Провокативна простота»

Твори Олександра ЗВІРА

ського гутництва пишуть сучасні художники, і родина Звір – теж у цьому почесному списку.

«Велику культуру українського скла такі велетні, як Олександр Звір, перетворили на художнє скло. А згодом, з міжнародним рухом гутництва – на мистецтво пластики. Пластики абсолютно модерної, що не поступається творам таких видатних майстрів, як Ян Зорічак – словак із Франції», – зазначив він.

КРИВЕНЬКИЙ СТАКАНЧИК

Олександр Звір народився 31 жовтня 1953 року в с. Нова Скварява Жовківського району Львівської області. Як згадує митець, його родина була репресована, тому вдома часто розмовляли по-

шепки, і його шлях у «світ широкий» не був устелений квітами.

У 1973 році він закінчив Львівське училище прикладного мистецтва ім. І. Труша, а після служби в армії, яку вважав змарнованим часом, обрав відділення Львівського державного інституту прикладного та декоративно-го мистецтва.

Одного разу, побачивши на виставці скляну кулю Андрія Бокотєя, всередині якої була біла пташка, хлопець був зачарований. Цей епізод і визначив його подальшу долю, спрямувавши майбутнього майстра до відділення художнього скла.

Відразу після закінчення вищу Олександр Звір уже сам почав викладати на єдиній в Україні ка-

федрі художнього скла у Львівській академії мистецтв. Протягом чотирьох десятиліть він підготував цілу плеяду митців українського склярства, серед яких – уже добре відомі в Україні та поза її межами Андрій Петровський, Остап Іванишин, Ольга Турецька, Евеліна Тринцоліна, Еліна Білоус, Стас Кадочников і багато інших. Педагогічний талант у Олександра Михайловича, якого студенти називають своїм «батьком», – від його матері, відомої вчительки.

«Я кажу своїм учням, що мені не потрібні речі, які мають німецький вплив або французький. Іноземні школи склярства треба знати, але у своїх роботах ви повинні бути тільки “ви”. Я прошу: зробіть мені кривенький стаканчик, але свій, індивідуальний, який не буде схожий ні на кого іншого і який не потрібно навіть підписувати», – пояснює викладач «авторського скла».

«Мое скло трохи язичницьке, трохи бруталне, некрасиве і неправильне, – так характеризує сам автор свої роботи. – Ми працюємо біля скловарної печі. Зробити скломасу ідеальною дуже важко, тому інколи в ній залишаються пухирці повітря, щось інше. Адже скло – таке, як життя...».

«ЗВІРЯТА»

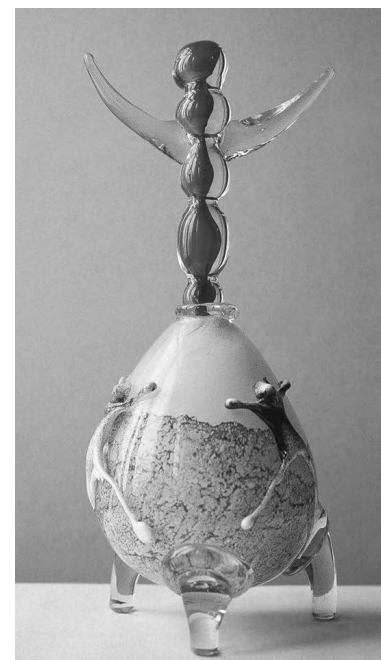
ПРОДОВЖУЮТЬ ТРАДИЦІЇ

Один із талановитих учнів Олександра Михайловича – син Назарій, твори якого, зроблені у співпраці з дружиною Наталією, також представлені на виставці. З українською гутю він познайомився ще в дитинстві. А свою першу річ виконав у першому класі, коли для її виготовлення потрібно було стільчик йому підставити, – згадує батько.

Наталія і Назарій Звір разом працюють у техніці гутного скла, продовжуючи батьківську справу. У 2017 році Наталія отримала диплом магістра з відзнакою кафедри художнього скла Львівської національної академії мистецтв, де в той час працював і Назарій. Нині вони живуть у Києві. Подружжя створило свій авторський почерк у роботі зі склом, який є досить пізнаваним і оригінальним. Кожен із них нагороджений почесним знаком АПСІ «Скло України» як «кращий скловиробник галузі».

На виставці представлена лише невелика частина речей, створених за останні два роки, – зазначають автори.

Назарій Звір розповів, що кожен із цих творів – експериментальний. Приміром, робота «Провокативна простота» виконана в техніці, яку раніше ніхто не використовував: вона мальована гарячим склом по га-

р'ячому склу. Авторство ідеї такого виконання належить дружині Наталії.

«Ця робота виглядає на перший погляд дуже просто, але насправді це складна річ. Вона виглядає так, ніби звернуто наліплено глиною, але це не так, це скло, – коментує Назарій. – Загалом, багато наших робіт присвячені темі біодизайну, зокрема, “Медуза”, “Космос”. Це наші найсвіжіші твори».

МИСТЕЦТВО БЕЗ ПОВТОРУ

Твори з художнього скла виглядають ще привабливішими у гармонійному поєднанні з витонченим живописом, батиком і розписом по тканині Олени Звір, матері Назарія.

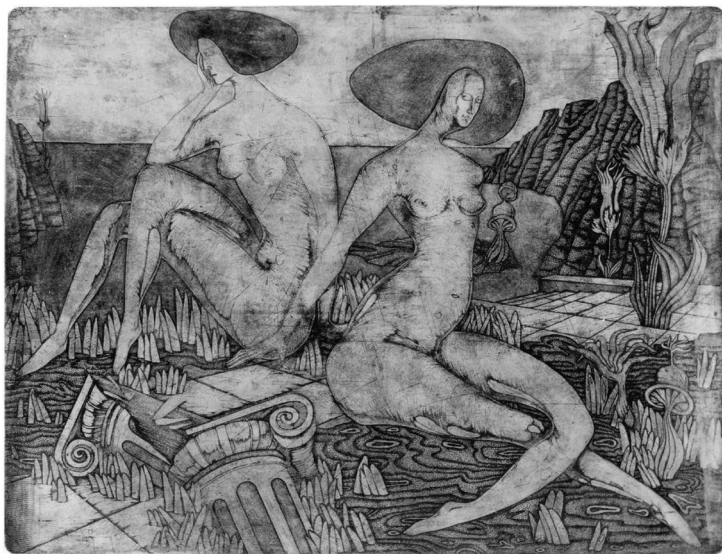
«У техніці гарячого батика, в якій я працюю, є свої переваги. Якщо живопис олійними фарбами можна повторити, то в цій техніці кожна річ – унікальна, і навіть автор не може зробити ще одну таку саму копію. Ви маєте загальну ідею, але ніколи не можете знати кінцевого результату», – пояснює художниця.

«Я не роблю комерційних речей і ніколи не повторюю робіт. Для мене творчість – як дихання. Мої роботи не несуть руйнівної сили, і це для мене головне. В якийсь період свого життя я зрозуміла, що я – номер два. Коли ти не ставиш себе на п'єдесталі номером першим, відпадає дуже багато проблем: з конкуренцією, порівнянням... Я просто насолоджуюсь тим, що роблю», – ділиться своїми думками мисткиня.

Пані Олена зізнається, що пишається своїми синами, любить мандрувати, «моржувати», ходити у гори, обожає море і вивчає іноземні мови. Те, що вражає і захоплює її уяву, знаходить відображення у творах. Серед них – «Пульсуюча водойма», «Косяк», «Очерет», «Мороз», «Перці», «Харизма», які можна побачити на виставці «ZVIR4», що вперше об'єднала твори талановитих митців однієї родини. Після закінчення карантину виставка продовжить свою роботу.

«АНТИЧНИЙ ЦИКЛ» ОКСАНИ БЕРБЕКИ-СТРАТІЙЧУК

Підводячи підсумки трієнале «Графіка-2000», його куратор О. Лагутенко писала: «У київській графіці сильною є "жіноча лінія" – неначе каріатиди, тендітні "графіні" тримають це нелегке мистецтво: Оксана Стратійчук, Оксана Кирпенко, Олена Яковлева, Віта Хайдурова, Наталя Кохаль, Наталія Ніколайчук, Ксенія Ходаківська, Наталія Олексієнко, Людмила Бруєвич та інші».

«На березі сновидін»

Оксана ЛАМОНОВА

Зазначимо, що ім'я саме Оксани Бербеки-Стратійчук у цьому дещо «феміністичному» списку стоїть першим.

Сказати, що вона «надзвичайно рано й швидко сформувалася як оригінальний митець», було б чесно, але несправедливо – адже насправді процес триває, теми змінюються, образи збагачуються, художниця постійно експериментує зі знайомими техніками і звертається до технік зовсім нових і навіть екзотичних (як-от теперішнє захоплення мокуліто). Але якась «кристалізація» насправді здійснилася вже на межі 1980–1990-х років, коли виникли її перші ілюміновані аквареллю офорти. І майже одразу кращі з них почали складатися в такий собі «античний цикл» – не обов'язковий, але безсумнівний...

Своїх «джерел натхнення» художниця не приховує, більше того – вдало балансує на межі дещо демонстративної еkleктичності та постмодерністської гри з мистецтвом минулого. В її офортах вбачається Стародавня Греція, бароко і особливо рококо – «великий стиль», сам по собі сповнений іронічної гри з учорашніми героїчними та пафосними сюжетами. Менш очевидними, але безсумнівними є також алюзії на класицизм і модерн. Утім, мають право на існування й паралелі вже зовсім екзотичні – наприклад, із японськими театрами Но і Кабукі.

«Античний цикл» Оксани Бербеки-Стратійчук в його остаточному вигляді складається з 11 ілюмінованих офортів: «Викрадення Європи» (1990), «Гра у піжмурки», «Сполохана німфа», «Леда», «Двобій», «Гри з драконом» (усі – 1991), «О, тихше ступайте, нічні дракони...» (1992), «Венера», «Царство після мого серця», «Парадигма мовчання» (усі – 1993), «Розмова зі Сфінксом» (1994). Цикл визначається не просто «гармонійною цілісністю», а й майже монолітністю – усі фрагменти-«пазли» опиняються тут на своєму місці, утворюючи в результаті те, що можна визначити як «простір Стратійчук» чи навіть «стиль Стратійчук». Утім, хронологія подій також про-

стежується достатньо ясно: майже миттєве формування, «творчий вибух», бажання експериментувати з новими темами й образами, вичерпаність теми та її поступове «затушення».

Перший із «античних» офортів – «Викрадення Європи» – виник майже одночасно із «доантичним» за сюжетом «Гріхопадінням» (інша назва – «Адам і Єва»), а стилістично тісно з ними пов'язаний: той самий декоративний, «колажний» простір, наповнений екзотичними рослинами і тваринами (а в даному випадку – ще й птахами і навіть рибами, адже Європа має переплисти море!), те саме досконале ню – чи то з розкішним, відкинутим назад фіолетовим волоссям, чи то у капелюсі з величезними крисами, у позі одночасно напруженої та гордовитий. Змінився лише настрій – і змінився він тому, що, так би мовити, нарешті остаточно визначилися правила гри. Відтепер умовність стає цілком природною, а елегантна іронія аж ніяк не заважає пишній казковості. Відбувається щось подібне до старовинних театральних апофеозів – усі все розуміють, але... насолоджуються.

Н. Сухоліт вважає, що основною темою офортів «античного» циклу є оспівування Жінки. Але, здається, таке ставлення дещо спрощує та звужує ситуацію. Звичайно, героїні Оксани Бербеки-Стратійчук, усі ці Європи, Єви, Леди, Венери та просто сполохані німфи, є прекрасними. Проте не менш прекрасним є й простір навколо них, розкішні та іронічні «декорації» з фантастичних рослин та квітів, мармурових фонтанів, мохастих статуї та дещо несподіваних барокових чи ампірних ваз. Це не лише оточення – це ще й певною мірою віддзеркалення героїні, їхній «внутрішній світ», відбиток якщо й не душі, то роздумів та почуттів. Крім того, в «античних» офортах київської художниці існує час. Він саме існує, причому за якимись іншими, інакшими, невідомими та незрозумілими нам законами. Ми навіть не здатні зрозуміти – зупинився він тут назавжди чи просто тече занадто повільно. Отже, це вже навіть не «щаслива Греція» олімпійських міфів, а набагато раніша про-

то-давнина, майже Вічність, епоха Кроноса, Золотий вік.

Сама художниця не могла не відчувати плідність свого відкриття – не випадково у наступному, 1991 році виникли аж п'ять «античних» офортів, тобто майже половина всього циклу. «Найбезтурботнішими» з них є три – «Сполохана німфа», «Леда» і «Гра у піжмурки». Їхня найвиразніша особливість – повна розкутість та внутрішня свобода, таке собі бунінське «легке дихання». Рокайлева грайливість і лукава іронічність не заважають настроєві гармонійного спокою, навіть певного самозадоволення, та що там вже – справжнього щастя, який панує у цих творах.

«Сполохана німфа» своїм елегантним капелюшком нагадує знов-таки Єву з «Гріхопадіння», але цією «жіночою дрібничкою» подібність й обмежується. На відміну від драматичного, приреченого на руйнування Едему, простір «Німфи» – це втілення міцності й стабільності. Його «кулісами» слугують стовбури невисоких, «кімнатних» і від цього дещо кумедних пальм, центр визначається мармуровою тумбою (якщо це, звичайно, не столик, вкритий скатертиною) із вазою з пишним трояндово-виноградним букетом. До того ж заголовну героїню, яка сидить на вкритому леопардовою шкурою камені, з боків «захищають» дві вірні подружки, до речі, аж ніяк не налякані. Отже, «сполоханість» (у поєднанні із зацікавленим поглядом) виявляється виключно кокетуванням, симпатичним і в чомусь навіть зворушливим. Щоправда, галявина, на якій хтось невідомий захопив зненацька трьох лісових красунь, є дещо дивною. Трава, якою вона вкрита, виявляється твердою й гострою настількою, що ходити нею може бути боляче та небезпечно. Сама ж галявина нагадує театральний кін чи навіть простий стіл, який, не доходячи до карликових пальм і тумби із вазою, раптом закінчується, зриваючись у безодню незрозумілої глибини, тісно заповнену сіро-фіолетовим екзотичним листям...

Простір «Леди» виявляється ще умовнішим. Його складають яскра-

ві, майже абстрактні форми, що утворюють такий собі величезний яскравий «пляшний килим» – і кілька дерев, схожих на пурпурні жоржини. Суто стилістично «Леда» є дуже близькою до «Гріхопадіння» і «Викрадення Європи», але відрізняється від них (а надто від «Сполоханої німфи») атмосферою дещо агресивних веселощів. Навряд чи божественному Лебедю насправді загрожує щось серйозне (адже це все-таки сам Зевс), але він, так чи інакше, сидить у сітці – можливо, цілком добровільно, але сидить. Його полон і безсилля викликають бурхливі веселощі в Леди та двох її подруг (до речі, яка з трьох героїнь офорта – саме Леда, є не зовсім зрозумілим; імовірно за все, це красуня у жовтому капелюшку з великим бантом, поза якої дещо нагадує одну з «Великих купальниць» Ренуара; саме її реакція на те, що відбувається, є найбільш емоційною та безпосередньою – дві інші переможниці Лебеда поводяться помітно стриманіше). Утім, загальний настрій «Леди» є все ж таки рокайлево-грайливим – щось подібне до дитячого «Мышки кошку изловили, в мышеловку посадили» – особливо якщо припустити, що розв'язка подій буде все ж таки «античною», і терплячий Лебідь так чи інакше досягне своєї мети.

Безтурботним залишається світ і в офорті «Гра у піжмурки». Звичайно, сюжет (до речі, надзвичайно популярний у жанровому мистецтві рококо) знов-таки переноситься в кущі та хащі Золотого віку, а ховатися та шукати мають прекрасні німфи. Проте не можна не помітити і щось подібне до «протоконфлікту» між двома героїнями: одна з них, яку супроводжує фантастичний птах, нібито загуляє очі, але скоріше просто «не бажає бачити», друга сидить на поруччі балюстради й чи то збирається сховатися за нею (але якось... не поспішає), чи то, навпаки, виглядає когось третього, хто сховався; обличчя цієї споглядачки є напруженим і сумним, що у щасливих садах Оксани Бербеки-Стратійчук несподівано, дивно – й означає появу якихось поки не відомих нам ускладнень і проблем.

«Гри з драконом» певною мірою продовжують сюжет «Леди» – ті самі три героїні, та сама чудесна істота, з якою вони – дещо бездумно – розважаються. Є, втім, і різниця – дракон, на відміну від лебеда, абсолютно вільний. Жодні сіткі-клітки його не тримають – отже, небезпека є дуже серйозною, і йдеться або про граничну взаємну довіру, або (очевидніше) про фатальну легковажність. Правда, дракон присутній у багатьох творах художниці – він (поки зовсім маленький) з'явився ще у «Благовіщенні», супроводжуючи дивного крилатого вісника; драконом був Змії у «Гріхопадінні»; дракон стане вірним супутником героїні в загадковому офорті «О, тихше ступайте, нічні

дракони». Ніде ці фантастичні рептилії не будуть проявляти активної агресії, але все ж таки їхня природа буде постійно зберігати щось... небезпечно чи навіть демонічне. Персонаж «Гор» також здається наладтованим цілком мирно – його складені лапи з майже людськими долонями й покійно поникла голова на довгій шиї нібито не обіцяють нічого страшного. Утім не випадково повний спокій і самовпевненість зберігає тут лише одна з «німф» – саме та, якій дракон поклав голову на груди. Її подруга, яка сидить, виглядає напруженою та наляканою; третя німфа тримається осторонь, занурена у глибокі роздуми (роздуми, та ще й глибокі – заняття, зазначимо, абсолютно нетипове для героїнь «античних» офортів художниці!). Пейзаж навколо також є незвичним – замість тропічних хащ це незатишний скельно-пустельний простір у жовто-сірих і червоно-брунатних тонах, із двома крихітними деревцями, схожими на якісь неістівні гриби.

Так чи інакше, п'ятим офортим 1991 року є «Двобій». Звичайно, битва тут схожа скоріше на ритуально-войовничий танок, що його виконують знов-таки дві прекрасні німфи, нічим не озброєні та одягнені хіба що у пишні капелюхи-шоломи (якщо це, звичайно, не «рокайлево-японські» зачіски) у вигляді райських птахів. До того ж навколо них – той самий розкішний тропічний «міль-фльор». І все-таки зміни є. Героїні аж ніяк не «граються у війну» – вони насправді мають якісь «питання, що торкаються них обох», і намагаються розв'язати їх з іще невмілою, але безсумнівною агресією: існує удар, який збираються нанести (так би мовити, «потенційний удар») – і реакція на нього, що полягає у щирому здивуванні та повній розгубленості (хоча, якщо придивитися уважно, розгублена «діва-воїн» озброєна якраз краще – райський птах її шолома має значно довший та гостріший дзьоб; утім, «хто перший почав» – ми не знаємо). Безсумнівним є одне – якийсь фазис Золотого віку закінчився назавжди. Антично-едемський простір ще існує – і про існує не один рік, однак непоправні «зсуви» вже відбулися. Повернення до «первісної безневинності» будуть, але вже виключно як ретроспектива. Адже відтепер тут існує не лише «зараз», а й «колись», тобто виник – і почав свій невпинний рух – Час.

У наступному році «античний цикл» доповнився лише одним офортим із дещо загадковою назвою «О, тихше ступайте, нічні дракони». Це, мабуть, єдина у творчості Оксани Бербеки-Стратійчук «нічна сцена» з умовно-декоративним, але безсумнівним «зоряно-місячним» освітленням, яке й визначає її несподіване малахітово-жовтувате колористичне рішення.

Продовження на стор. 8

«АНТИЧНИЙ ЦИКЛ» ОКСАНИ БЕРБЕКИ-СТРАТІЙЧУК

Закінчення, поч. на стор. 7

Сюжет «Нічних драконів» є несподівано-таємничим. Попередні сюжети також містили певні «загадки», але їхнє «розв'язання» так чи інакше відбувалося на «емоційному» рівні – адже глядачеві були цілком зрозумілі почуття героїнь, які й ставали ключами до їхніх дій – чи бездії. Інакше кажучи, йшлося не так про «сюжет», як про «стан». «Нічні дракони» пропонують саме «сюжет», більше того – інтригу. Героїня та її супутник, порівняно невеликий і зовсім не страшний, але все-таки беззаперечний дракон – кудись обережно крадуться, намагаючись зберігати тишу. Навколо – суворий скельний пейзаж у фантастичному «нічному освітленні», і змовники проходять ним, немов напівпрозорі тіні, щоб не сказати – привида. Сонячна, денна античність має, виявляється, і свій зворотній бік, де панує Геката. Прекрасна німфа здатна відтепер не лише кокетливо злякатися, а й перетворитися раптом на страшну емпuzu – перевертня, який блукає у пошуках необережної жертви... І це, до речі, – також частина античної міфології.

У 1993 році Оксана Бербеки-Стратійчук доповнює «античний цикл» ще трьома офортами – «Венера», «Парадигма мовчання» і «Царство після мого серця».

«Венера» нагадує про перші, найгармонійніші та найбезтурботніші офорти циклу. Будь-які натяки на агресію чи протистояння відсутні повністю, але загальний настрій твору все ж таки інший. Власне, сюжет – богиня, яка відпочиває, два маленькі сатири, які бавляться вінком, – є граційною і дещо іронічною, хоча, можливо, й невідомою алюзією на славетну картину Боттічеллі «Венера і Марс». Але героїня Оксани Бербеки-Стратійчук не спить і навіть не мріє – вона сумує, ховаючи свою самотність у хащах велетенських квітів. У Боттічеллі, нагадаємо, сатири розважалися із шоломом та списом сплячого Марса. Проте вінок, якщо завгодно, – це також зброя: зброя Венери. Ним беруть у полон жертву чи вінчають переможця. Але ні достойної жертви, ні достойного суперника, ні достойного переможця немає, принаймні тут і тепер, а отже, вінок залишається непотрібним, «незапитаним» – і віддається на забаву сатирчикам. Саме тому «Венера» сповнена атмосфери прозорого, але безнадійного суму – чи, точніше, смутку, якого не було й не могло бути у «Сполоханій німфі» або «Леді».

Схожий сюжет – тобто дуже подібний стан-настрій – виникає і в офорті «Царство після мого серця». Його героїня, щоправда, не богиня кохання, а всього лише німфа чи, ймовірно, амазонка – адже вона перемогла і зробила своїм помічником і супутником досить грізного на вигляд тигра. Але тепер вони – і переможниця, яка у безнадійній надії прикрасила своє пишне волосся

«Розмова зі сфінксом», папір, офорт, акварель, 1995 р.

трояндою, і її велетенська смугаста «киця» – сумують. Їхньому сумові тихо «підспівують» несподівано осінні фарби навколишнього пейзажу та зів'яле листя плюща (осінь, а надто зів'яле листя – в Едем! Та це ж дуже схоже на... екологічну катастрофу!) на мармуровій вазі та мохастих путті.

Ще один офорт того ж року, «Парадигма мовчання», свідчить про бажання художниці якось «розширити» можливості власного графічного світу, але поки що не «розриваючи», не руйнуючи його меж. Власне, слово «парадигма» перекладається з грецької як «зразок», «модель», «приклад». Серед його численних сучасних тлумачень до твору Оксани Бербеки-Стратійчук мають відношення, здається, два: «загальноприйнята парадигма» («зразковий метод прийняття рішень, моделі світу або його частин») та «особиста парадигма» («ментальна модель конкретної людини, її точка зору»). Так чи інакше, цей офорт художниці помітно відрізняється від усіх – причому абсолютно усіх – своїх попередників. Адже тут вперше виникає архітектура – палац або, ймовірно, храм. Навколо нього, щоправда, ті самі «драконові» скелі та «едемські» пальми, але це вже не важливо. Храм, який своєю довічністю й загадковістю нагадує про картини французького сюрреаліста Поля Дельво, відвідують богині та німфи. Та, хто зустрічає їх тут, – «одягнена». Це вже... виняток, надто що дещо загадкова героїня у «пелюсі» – явно з тих, хто «має владу», чи принаймні здатна «спрямовувати сюжет». Її впевнені, навіть рішучі рухи виразно контрастують із боязкістю відвідувачок. Їх лише дві, але у певному значенні вони уособлюють чи не всіх героїнь «античного циклу», адже одна з них – просто ну, а інша – ну в капелюшку. Вони прийшли за порадою, причому, судячи із самого факту появи в садах Золотого віку досі не відомого (тобто непотрібного) храму, за порадою вкрай важливою (і не лише для героїнь, а й для самої художниці). І цією порадою, судячи з назви твору, стає Мовчання.

Таке трактування (яке, втім, не є єдиним можливим, що, до речі, стоїть й усіх офортів Оксани Бер-

беки-Стратійчук) дещо несподівано зближує «Парадигму мовчання» з аркушем наступного року під назвою «Розмова зі Сфінксом», який, у певному значенні цього слова, логічно завершує «античний цикл». Сюжет «Сфінкса» є дуже близьким до сюжету «Парадигми» – героїня знов-таки звертається за порадою, тільки тепер її радниця – не служителька загадкового храму, а дуже небезпечно, згідно з міфами, чудовисько, яке, утім, водночас має й дещо спільне з розгубленою німфою – адже воно також є жінкою. Ймовірно, саме тому мовчазна розмова між двома героїнями й стає можливою.

1993 роком датуються ще три офорти – «Ліліт», «На березі сновидіння» та «Німфа, що відпочиває».

«Ліліт» може здатися поверненням до «біблійної» чи, точніше, «біблійно-апокрифічної» тематики – поверненням не лише досить несподіваним, а й неприхованим, навіть дещо демонстративним. Адже цей офорт побудовано на відвертих «самоцитатах» – постаті Адама і Єви майже повторюють «Гріхопадіння», альтанкоподібна споруда за ними нагадує храм із «Парадигми мовчання» тощо. Але настрої, а надто сюжет, який цього разу «прочитується» на диво чітко і ясно, виразно відрізняє «Ліліт» як від ранніх офортів художниці, так і від її «античних» творів. «Адам і Єва» були сповнені їдкої, майже вольтерівської іронії. Прекрасні богині та сполохані німфи приваблювали саме невизначеністю своїх томлень і марень, причому невизначеністю як для глядача, так і для самих себе, а можливо, і для художниці також. Проте «Ліліт», історія жінки, прекрасної і сильної, яка, «обравши свободу», отримала самотність – й відчула драматичний і нерозривний зв'язок цих двох понять, – це щось зовсім інше. Можливо, саме певна «ілюстративність» цього офорта завадила його включенню до сповненого недовок та алюзій «античного циклу». Звернімо увагу ще на два моменти. Адам у «Ліліт» став набагато атлетичнішим і привабливішим порівняно з незграбним до кумедності героєм «Гріхопадіння», якого так просто й легко пошивали в дурні гламурна Єва і драконо-

подібний Змій. Виразною деталлю стає й мереживний одяг Ліліт, який ледве помітно і надзвичайно вишукано огортає її – прекрасну, сильну, мудру, самотню, «колишню». Якщо Оксана Бербеки-Стратійчук і створила колись справжню драму (якщо не трагедію), то драма ця – «Ліліт».

«На березі сновидіння», подібно до «Парадигми мовчання», свідчить про бажання художниці визначити межі створеного нею «графічного простору» – і, звичайно, спробувати їх розширити. Героїні цього дивного офорта, безумовно, нагадують усіх інших богинь та німф «античного циклу» із зачісками, схожими на «парасольку, тюрбан, ореол і грибну шапку (одночасно)», але абсолютно позбавлені будь-якого, скажімо так, гламуру, викликаючи алюзії вже не з Буше та Ренуаром, а швидше із... Джорджо де Кіріко! Що ж до «Аркадії» навколо них, то вона того... безнадійно руйнується, і її «уламки», залишки колон і плит, ба навіть скелі повільно, але невинно занурюються у зелену воду чи то болотної драговини, чи то світового океану. Чи йдеться про «кінець світу», від якого залишилися тільки спогади, чи лише про кошмарний сон, що закінчиться щасливим пробудженням серед знайомої штучної реальності – невідомо. Так чи інакше, «На березі сновидіння» свідчить про можливість «змін» – природних або примусових, але змін – у цілісному і гармонійному світі графіки Оксани Бербеки-Стратійчук.

Що ж до «Німфи, що відпочиває», то її безсумнівна подібність до офорта 1997 року «Дві постаті з натюрмортом» свідчить, як здається, на користь пізнішого датування. Так чи інакше, обидві роботи є такими собі «сумами» чи не всіх можливих складових «античного циклу». У «Німфі» це, звичайно, сама німфа у капелюшку, кокетливо пов'язаному крапчастим газовим шаликом; щоправда, тепер її «вбрання» сором'язливо доповнено чи то тканиною, чи то шкірою. Навколо – колони, ваза і мармуровий амурчик (усе одразу!), тропічні рослини, ібісоподібний птах і кошик із розкішним квітково-фруктовим натюрмортом. Усе нібито й так, як завжди, але головний настрій цього офорта чомусь невпевненість. Вона – і у несподіваній «скромності», «одягненості», якщо завгодно – «закритості» героїні, і в її русі (вона скоріше «напружено чекає»), якому до того ж «акомпанує» рух мармурового амурчика. Утім, є ще одна очевидна важлива новація – формат. Шляхетний і довершений овал художниці вже використовувала у «Венері», але там він був «горизонтальний» і означав гармонію та спокій (із різними прихованими нюансами та півтонами, але спокій). Овал «вертикальний» провокує швидше на... дещо інше, але «Німфа, що

відпочиває» є поки лише пошуками у цьому напрямку.

Різкого і демонстративного розриву з античною тематикою в художниці, звичайно, не було. Навпаки – «перехід» її творчості у нову фазу (кажучи умовно – фазу «натюрморту», що остаточно не завершилася й досі) відбувся настільки природно, що деякі з нових творів, так би мовити, «вирвані з контексту», сприймаються як продовження «античного» циклу чи навіть «повернення» до нього. Але насправді «Дві постаті з натюрмортом» (1997), наприклад, мають набагато більше спільного саме з новими «натюрмортами», ніж із колишніми «постатями». Утім, офорт помітно та дуже виразно «перегукується» з тою самою «Німфою, що відпочиває»: та сама сюжетна не те щоб невизначеність (адже вона притаманна всім творам «античного циклу», більше того – є важливою складовою їхньої мерехтливої чарівності), а саме «недомовленість»; те саме «підсумовування» чи не всіх можливих «античних складових»: дві героїні, тропічні хащі, східні тканини, мармурові меблі, розкішний натюрморт із квітів та фруктів; урешті-решт, той самий «парадний» овальний формат... Змінився лише настрій або, якщо завгодно, внутрішній ритм твору – або, краще сказати, «сюжету твору». Адже німфи вже не медитують у стані «солодкого нічогонероблення», а явно до чогось схвильовано готуються. Виникає враження, що вони того... накривають на стіл! Тобто до Аркадії очікуються... гості! І навряд це інші німфи – тоді б дві «господині» так не хвилювалися... Утім, припинимо цю цікаву «гру у здогади» й зазначимо лише, що роль «гостя» може виконувати і той самий натюрморт, який займає у композиції центральне в усіх значеннях цього слова місце, відсунувши «німф» на другий план – і свідчить передусім про певні зміни безпосередньо у творчості самої Оксани Бербеки-Стратійчук.

У тому ж 1997 році були створені ілюміновані офорти «Вакх» і «Ревнощі до зеленого папуги». Обидва знов-таки мають овальний формат. Окрім беззаперечної елегантності та особливої «репрезентативності», він вдало викликає й усі потрібні «історико-культурні алюзії» – з мистецтвом бароко і особливо рококо. І нарешті, якщо складові «античного циклу» – це, так би мовити, «сценки» (у «міфологічному жанрі»), а різноманітні «Натюрморти», звичайно, натюрморти, то «Вакх» і особливо «Ревнощі до зеленого папуги» – це вже безсумнівні портрети.

Ще один, дещо кумедний, але характерний момент. Дійові особи всіх інших творів Оксани Бербеки-Стратійчук – жінки: богині, німфи або, у крайньому випадку, Єва. Чоловіки (власне, один і той самий чоловік – Адам) з'являються лише як «ті, хто подають репліки» – і лише двічі (у «Гріхопадінні» та «Ліліт»). В інших офортах їхню роль не менш

вдало грають лебеді, тигри або (особливо вдало) дракони. Проте «Вахх» і «Ревнощі» – це саме (і навіть дещо демонстративно) «парадні чоловічі портрети».

На перший позір «Вахх» – пряме продовження «античних» сюжетів: ті самі тропічні хащі, ті самі істоти-супутники – фазан і гепард із дещо дивною, схожою на мавлячу, мордою. А поряд із ними – Вахх-Бахус-Діоніс, зухвала поза якого нагадує одразу про всі – від античних до ренесансових – його скульптурні втілення. Але ключове слово тут, виявляється, саме це, передостаннє – «скульптурний». Адже Вахх не живий. Він – статуя, така ж мохаста і вкрита шляхетною патіною, як і путті або – чого вже там! – як фонтани чи навіть вази. Його, щоправда, щедро прикрасили виноградом та плющем, утім виглядає це вже як «шана закам'янілому» – сумна і трохи... моторошна. Тому що, крім закам'янілого бога, у графічній Аркадії (чи Едемі? Чи вже Елізіумі?), здається, нікого живого більше немає – рослини, птахи й тварини залишилися самі – і ось блукають серед останніх статуй, які поступово руйнуються та розсипаються на порох...

«Ревнощі до зеленого папуги» сприймаються після таких «алюзій» як ковток свіжого повітря – чи, точніше, як легкі й веселі кроки у величезному Едемі (втім, тепер радше вже Версалі), що здався зовсім, зовсім порожнім – і тому не на жарт налякав. Але ні (яке полегшення!) – крім статуй і привидів, тут є ще як мінімум три живі істоти, причому між ними розігрується справжня драма, адже легковажний і прекрасний кавалер-господар завів собі нового улюбленця – зеленого папугу, а улюбленець колишній (чи, мабуть, краще сказати, – попередній), чорний пудель, – забутий і приречений на муки ревнощів... Здається, з часів «Сполоханої німфи» Оксана Бербека-Стратійчук так не... розважалася!

Утім, окрім граційної грайливості, «Ревнощі» містять і дещо інше. Неодноразово друкуючи цей, скажімо так, успішний офорт, художниця по-різному його розфарбовувала – і її легковажний герой, як і належить справжньому петиметру, носив камзол то зелений із жовтим, то зелений із червоним, а то й узагалі синій із жовтим. Проте настрої «Ревнощів» визначали не примхи версальської моди, а мохаста ваза. У різних «тиражах» вона також отримувала різний «колір», який, однак, завжди залишався «жовтневим» – і плющ на вазі був то пурпуровим, немов дівочий виноград восени, а то й узагалі – сумно-чорним... Тому що, незважаючи на вкриту пишними квітами шпигуни ажурну «садово-паркову споруду» (ймовірно, трельяж або перголу), настрої «Ревнощів до зеленого папуги» – осінь, час збирання плодів та підведення підсумків. Цим елегантним, іронічним і, чого вже там, просто красивим офортом Оксана Бербека-Стратійчук неначе прощається із собою колишньою – і, треба розуміти, починає все спочатку...

«УЯВА» СЕРГІЯ СМЕТАНКІНА БЕНТЕЖИТЬ ПОЧУТТЯ

Інколи приходиш на виставку – і вже з першого погляду опиняєшся у полоні почуттів: щось входить у твою душу, і починається своєрідне спілкування з автором. Так сталося на виставці «Уява», яку влаштував член Національної спілки художників України Сергій Вадимович Сметанкін.

Це вже потім я дізналася, що художник не здобув професійної освіти, а самотужки, крок за кроком, опановував живопис. Виставка засвідчила, що автор має природне творче бачення, вдало розставляє акценти і створює власну оазу краси, сповнену життєдайної енергетики.

Чимало робіт художник присвятив рідній Донеччині – індустріальному і по-своєму мальовничому краю. Самобутню красу Слов'янська, Краматорська, Маріуполя він показує через краєвиди, наповнюючи їх мажорним звучанням, створюючи піднесений настрій у зимових, весняних чи осінніх мотивах. Ціла серія творів присвячена Святогірському монастирю.

Сергій Сметанкін має багату творчу фантазію, пише легко і швидко, по-своєму трактує побачені мотиви. Поступово він виробив життєво-філософське кредо: «Живопис – це наша реальність, яку можна змінювати». Щоб прийти до цього, митцеві довелося самостійно здобувати знання, вибудовувати власне творче підґрунтя. Із вдячністю він згадує визначних людей, митців, яких зустрів на життєвому шляху: кримчанина Івана Базилевського, Петра Кончаловського зі Слов'янська, донеччанина Юрія Савченка, Галину Чумак.

Живопис Сметанкіна нагадує працю скульптора, коли той відсікає все зайве, поступово надаючи творові образності. Відчувається нездержний темперамент автора, який підсвідомо вже поспішає завершити твір у майстерні. Художник вправно вибудовує багатопланові композиції, розгортаючи на полотні ціле дійство. Вдало розставлені акценти надають таким творам органічності, а світлотіньові рефлексії наповнюють зворушливою живописністю, що перекликається із пасторальним романтизмом Петра Кончаловського, ліричністю Сергія Васильківського, провінційною елегією Бориса Кустодієва, срібними розсипами Сергія Шишка.

«Біла хата»

«Віз з сіном»

Деякі твори нагадують билинні історії, в яких присутня людина, але увага все-таки прикута до природного оточення, нехай це сучасне морське узбережжя або ж середньовічний мотив із вітрильниками і човнами. Наче вмілий конструктор, Сметанкін будує композицію так, що невеличкі акценти потужно впливають на глядача. Досить звернути увагу на такі твори, як «Святогірські переливи», «Хуторок», «Вид на монастир», «Зима в селі», «Сільце», «У дворі». Тут відчувається особлива спорідненість автора із землею, де він народився. Він із вдячністю оспівує свої спогади – це наче прелюдія до головної теми.

Митець подорожує світом у пошуках нових вражень, наповнюючи свої твори філософськими роздумами. Серія за-

кордонних творів Сметанкіна засвідчує його вміння виокремити головне, вловити характер міста чи пам'ятки – візьмімо бодай його «Венеційський міст», «Францію з Нотр-Дамом», «Італійський пейзаж», «Захід сонця», «Європейське місто» або «Середземномор'я».

Неймовірним теплом просочені картини, присвячені Криму: «Мотив Балаклави», «Кримчани», «Будні у місті», «Кримські вулички». Своє внутрішнє хвилювання Сметанкін вдало передає через палітру: тут сяє небесна блакить, промовляє бірюза хвиль, біліють вітрильники... Тільки кримське сонце вміє так осяяти білосніжні будинки з червоними черепичними дахами. На гірських схилах у дивній ритміці кипарисів і магнолій пульсує курортне життя...

На виставці представлено й натюрморти. Вони містять чимало етнографічних елементів, зокрема – українські мальовані глечики й вишиті рушники, а ще – старовинні бутлі, предмети для чаювання, серед яких сяють квіти й напоєні сонцем фрукти. У цьому жанрі варто відзначити картини «Вишня та лимон», «Півники», «Подарунок» або «Натюрморт із хурмою».

Події останніх років в Україні, проблеми переселенців боляче торкнулися серця художника. Через свої полотна він прагне показати, наскільки важливі мир і спокій для повноцінного життя людини. Мабуть, тому його численні подорожі завершуються створенням серій робіт, сповнених святкового настрою і щастя. До речі, у зоні ООС Сергій Сметанкін створив 190 картин, які представив на виставці у Києві, – це досягнення увійшло до реєстру рекордів Національного проекту «Книга рекордів України».

Сергій Сметанкін сміливо увійшов у сучасний арт-простір як своєрідний провісник радості, якому є що розповісти людям. Художніми засобами він намагається розкрити споконвічні цінності й вплинути на свідомість глядача каскадом позитивних емоцій.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець, заслужений
працівник культури України
Фото Сергія КОМИССАРОВА

«ВЕЛЕСОВІ ЧИТАННЯ» В ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

На початку треба сказати про передумови проведення «Велесових читань» у Національній спілці письменників України, оскільки в більшості читачів цей заголовок, імовірно, викличе думку про Велесову Книгу, до якої в нашому суспільстві ставлення неоднозначне.

Галина ЛОЗКО

Скажу одразу, що йтиметься не про Велесову Книгу, а про літературні читання як одну з форм спілкування письменників, художників, музикантів, а також і літературних критиків, мистецтвознавців та інших шанувальників красного письменства й рідної культури загалом. Хоча й про Велесову Книгу скажу окремо, але трохи далі.

Отже, про передумови. У 1934 р. львівський науковець, а згодом професор, Володимир Шаян започаткував духовно-культурний та літературний напрям, який поширився не лише в Україні, а навіть у Європі, куди йому, як націоналісту, довелося емігрувати у 1944-му. Саме В. Шаян відкрив, без перебільшення, новий історичний цикл, оприлюднивши своє гасло: «Ми реабілітуємо віру наших Прапредків перед історією і наукою» – ця свіжа самобутня ідея стала головною метою його життя. Він провадив активну наукову й громадську роботу: був одним із засновників Європейської УВАН (Української вільної академії наук), організував ПЕН-клуб (клуб поетів, есеїстів і новелістів), тривалий час був директором бібліотеки імені Тараса Шевченка в Лондоні, засновником та видавцем кількох літературних часописів; навколо нього гуртувалися цікаві подвижники, літератори, митці.

Група його побратимів у 1943 р. взяла собі назву «Орден Бога Сонця». Головну ідею вони вбачали у відродженні віри предків та боротьбі з німецькими й радянськими окупантами. Їхня подвижницька діяльність спиралася насамперед на літературу як вагомий зброю в борні за рідну ідентичність. Володимир Шаяну, як філософу, належить перша (!) спроба теоретично окреслити українську духовну культуру не під кутом зору чужих (візантійсько-християнських) ціннісних моделей, упроваджених політичною волею князя ще у 988 р., а показати її саме крізь призму рідних (автохтонних) духовних визначників і ціннісних імперативів власної нації. І саме тому, що така спроба була здійснена вперше в історії філософської думки в Україні, Володимира Шаяна вважають засновником цього духовно-культурного напрям-

«Засновники Києва». Скульптор Анатолій Куш

ку відродження Рідної віри. Про це йдеться у моїй монографії «Орден Бога Сонця: історія та метафізика», виданій у 2018 р. до 110-ї річниці від дня народження Володимира Шаяна і 75-річчя створеного ним ордену (презентація якої також відбулася в НСПУ).

До цих ювілейних заходів додалося ще й наше ентузіастичне наукове видання двох томів Володимира Шаяна «Віра Предків наших», яке не подужали українські офіційні інституції, – підготували його саме побратими й посестри Об'єднання рідновірів України. Обидва ці ювілеї, на жаль, українською громадською більше ніде не відзначалися. Як це нам знайоме – намагання винести на маргінес самобутнє національно-культурне явище, якому вже скоро сотня років, замовчати, «не помітити», або й ще «крутіше» – дискримінувати носіїв цих ідей, щоб загасити творчий вогонь, викресали великою людиною в душах тисяч учнів, послідовників, симпатиків. Такі неукраїнці в Україні – інакшого пояснення просто нема. Однак їм це не вдається!

В. Шаян писав: «Орден Бога Сонця, як форма існування Нового Людства, був у своєму ембріоні створений на ґрунті Української Нації. Це є та форма існування нації й людства, що йде на зміну Старому Світові». Ідею Ордену як альтернативи політичній партії знаходимо ще у працях видатного націоналіста Дмитра Донцова. В. Шаян вперше зробив спробу реалізувати цю ідею на практиці: лицарі Ордену отримували навчання й посвяту – так було обрядово відновлено, з'єднано розірвані ланки золотого ланцюга священної традиції предків.

Ідею ж відродження Рідної віри на початку ХХ ст. можна було поширювати хіба що через літературні твори, щоб спонукати громадськість до переосмислення нашої духовної спадщини, яку чужій офіційній церкві не вдалося знищити за ціле тисячоліття. Відомо, що в 30-х роках у Галичині виходив літературний журнал «Дажбог», який польська влада жорстко переслідувала, що, зрештою, й призвело до закриття цього патріотичного українського видання. За доволі короткий час свого існування часопис згуртував навколо себе молодих письменників-націоналістів; його авторами були відомі представники українського націоналізму, як-от Д. Донцов, Б. Кравців, Б.-І. Антонич, У. Самчук та інші. В журналі друкувалися наукові статті націоналіста Д. Донцова й етнологу В. Кубійовича, історика П. Скотинського і психолога Е. Пеленського, художні твори та поезії І. Липи, В. Пачовського, Ю. Горліса-Горського, Ю. Клена, Г. Косинки та ін. [Енциклопедія українознавства. II. 485].

У вступному слові до першому випуску «Дажбога» редакція заявила про мету свого видання: «Наші завдання скромні: об'єднати при журналі поетів молодшої генерації, націоналістів <...> Одною з причин, що спонукали нас саме в цей скрутний час видавати новий часопис, коли падають інші, є побою-

вання, щоби матеріальна криза не перейшла в кризу духа, щоби хоч трішечки підкріпити престиж Нації» (курсив мій – Г. Л.) [Дажбог, 1932, ч. 1]. Хоч мені не відомо, чи співпрацював В. Шаян з цим часописом (це ще треба дослідити), але можна уявити, яким було літературне життя тогочасного передвоєнного Львова.

Зрозуміло, що через буремні історичні події Другої світової війни й тривалої совітської окупації українцям була невідома ця сторінка нашої історії, філософії та літератури. Наукові праці й літературні твори В. Шаяна в радянський період замовчувалися як в Україні (де його вважали «буржуазним націоналістом»), так і за кордоном (де його остерігалися як «язичника»), де йому довелося прожити майже половину свого життя. Та навіть нині найголовнішу ідею й пожертву всього його життя не зважаються відкрито обговорювати в українському суспільстві: по-християнському налаштовані літературні критики дуже неохоче визнають, що головною справою життя В. Шаяна таки було відродження віри предків. Проте чимало письменників, із творами яких ми познайомилися вже на початку 90-х років, нарешті дочекалися свого визнання. Ми дізналися про ті часописи, в яких вони друкували свої твори: журнали «Орден» (англійською «The Order. Religious and philosophical thought», бо від 1946 р. його розповсюджували в Лондоні й розсилали у Канаду, США та інші країни), «Нова епоха», «Науково-літературний збірник», альманах «Світання», головним редактором якого був В. Шаян (у Лондоні), а виконавчим редактором – Лариса Мурович (у Торонто).

Український літературознавець Володимир Державин, один із друзів В. Шаяна, авторитетний літературний критик, людина енциклопедичних знань, мовознавець і естет, у невеличкій праці «Три роки літературного життя на еміграції (1945–1947)» охопив усе різноманіття літературно-художніх напрямків та видатних письменників української еміграції повоєнного часу: «героїчну творчість» О. Ольжича, О. Теліги (яку назвав «національним прапором нашої духовності»), М. Ореста, Ю. Клена, Є. Маланюка, У. Самчука, С. Гординського, Л. Мосендза, О. Лятурицьку та багатьох інших. До гурту В. Шаяна були вхожими також знані українські інтелектуали того часу: проф. П. Зайцев, проф. О. Повстенко, проф. В. Міяківський, генерал В. Петров, поетеса й мисткиня Галя Мазуренко та ін. Деякі з них, якщо й не належали до Ордену, то принаймні симпатизували самій ідеї професора і тому літературному напрямку, який він очолював. З молодих поетів частими гостями В. Шаяна були Я. Славутич, О. Зуєвський, Ізарський, Русальський,

Балко, П. Роецько та ін. (на жаль, П. Роецько не подає їхніх ініціалів). Ця група літераторів у своїх програмних тезах відзначала, зокрема, таке: «а) несполучність чужої й ворожої культури з українською національною і самобутньою ідеєю; б) несполучність радянської культури з європейською; в) несполучність її (тобто радянської культури) з духовними вартостями людства». Отже, вони писали свої твори саме в національному ключі світорозуміння, в українському екзистенційному вимірі, який був «несполучним» з нав'язуваним «творчим методом» соцреалізму та ін.

Чимало львівських поетів, а також прозаїків пізнішого, вже еміграційного періоду, які спілкувалися з В. Шаяном, по-своєму відобразили симпатії до рідних Богів у своїх творах: це Василь Пачовський («Князь Лаборець», «Храм дітей Сонця»), Богдан-Ігор Антонич, Олег Ольжич, Михайло Орест, Галя Мазуренко, Микола Скеля-Студецький (після війни повернувся в Україну і був прийнятий до НСПУ), Зореслав Зорян (Григорій Рекуха) та інші. Під впливом орденських ідей В. Шаяна рідновірська поезія, проза і публіцистика з'явилися і в середовищі українських емігрантів США, Канади, Австралії: Лариса Мурович, Віра Ворскло, Юрій Буряківець, Р. Володимир, Левко Ромен, Зореслав Зорян, М. Русич, Ярослав Орion та ін.

Моя стаття під назвою «Рідна віра в літературному процесі ХХ–ХХІ ст.», опублікована в науковому журналі Ужгородського університету «Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства» (Ужгород, 2011. – Вип. 16. – С.178–183) започаткувала науковий дискурс про невідомі або маловідомі літературні твори на тему Рідної віри. На мою думку, ці твори становлять єдиний за ідейно-тематичною спрямованістю сегмент нашої культури, що його можна вважати оригінальним літературним напрямком. Звичайно, літературний твір виникає у певний час нашої історії як мистецька спроба автора донести свої думки до сучасників, щоб якимось вплинути на ті чи інші негативні тенденції або й стати рятівним засобом від певних загроз. Через політичні обставини багато творів наших письменників потрапляли до читачів лише через кілька десятиліть, а то й століття після написання, тому, не включені у контекст своєї доби, ці твори, на жаль, не змогли виконати своє призначення у поточний момент історії. Проте ми не повинні їх виключати з нашої літератури й культури загалом. Навпаки, нині нашим обов'язком має стати відродження того творчого горіння в душі нації, яке палало для нас, сучасних українців, і без якого ми не зможемо повною мірою відчувати той зв'язок поколінь.

Із новою силою ці ідеї професора В. Шаяна залунали вже за незалежності України, від 90-х років ХХ ст. Духовний струмінь цьому піднесенню додали ще й громади Рідної віри, які почали створюватися по всій Україні. Дешеві спекуляції на патріотичних почуттях українців одразу далися взнаки, поділивши великий духовний рух на дрібні групи. Проте потреби релігійних громад у культовому мистецтві, в духовному слові, у філософському осмисленні буття значною мірою викликали натхнення творчої інтелігенції. Крім літературних творів, нині спостерігаємо ще й потужний сплеск образотворчого та музичного мистецтва на тему Рідної віри українців. Отже, сьогодні внесення цих філософських, літературних і мистецьких здобутків до скарбниці української культури дасть змогу по-новому осмислити й літературний процес ХХ – початку ХХІ ст. уже з точки зору постколоніального, політично незалежного літературознавства і мистецтвознавства.

Ідеї та практичні заходи, висловлені й започатковані професором Шаяном, на початку 90-х були підхоплені насамперед київською інтелігенцією, яка довідалася про його твори в Товаристві української мови імені Тараса Шевченка (пізніше – «Просвіта»), а далі поширилися й усю Україною. Уже в 1995 р. створено Об'єднання рідновірів України (ОРУ) – це одна з офіційно визнаних релігійних конфесій, зареєстрованих у Державному комітеті у справах релігій (нині – Департамент у справах релігій та національностей Міністерства культури України). Майже в кожній області нині існують громади (хоч і невеликі, але, як правило, патріотично налаштовані, активні), які поширюють світогляд Рідної віри, створюють позитивне поле поваги до свого рідного, давнього, автохтонного. З цього погляду рух за відродження Рідної віри в Україні є помітним етнокультурним явищем, яке показує себе і як мистецький духовно-культурний феномен, що об'єднує людей у громади за ознаками спільного походження, світогляду, поваги до України та рідної культури. Професор Шаян у своїй статті «Майбутнє України в світлі Книги Велеса» впевнено написав: «Ми є великий історіотворчий рух!».

Саме з ініціативи ОРУ на початку 2000-х років у Будинку письменника Національної спілки письменників України було започатковано традицію відзначати «Велесовий тиждень» – щороку в лютому проводити вечори поезії, музики під назвою «Велесові читання». За відновленим календарем наших предків, Велесовий Тиждень – це період з понеділка до неділі, на який випадає 11 лютого – Велике свято Бога Велеса. Чому саме Велес? Велес має чимало божественних функцій (як от охоронець тварин, опікун багатства та врожаю, сторож доріг і кордонів), зокрема, він є покровителем поезії, музичного й образотворчого мистецтва, Богом мудрості, філо-

Володимир Шаян
С. вересень 1938, Чехія – 13 лютого 2019, Англія

Володимир Шаян

софії та інших метафізичних явищ, його вважають одним із найпотужніших захисників людини і народу. В родині рідновірів уже майже три десятиліття виховують дітей у традиції Рідної віри: на свято Велеса вдома готують пригосщення, проводять святкові вечори, де діти читають вірші, співають пісень во славу Велеса, отримують солодощі та інші подарунки.

Нарешті, тут треба зробити й докладніший екскурс щодо Велесової Книги, назву якої, як бачимо, я написала з великих літер без лапок (аналогічно – Біблія і Коран як назви святих книг). Одразу скажу, що упередженість щодо згаданої пам'ятки була штучно нав'язана українському суспільству російськими політтехнологами саме в контексті інформаційної війни, про що свідчать навіть неприховані зухвалі заяви відомого москвинського мовознавця О. Творогова: «Создатели "Велесовой Книги" – носители и пропагандисты враждебной идеологической концепции». Тоді що ж це за «враждебная идеологическая концепция»? Та звісно – українська автохтонна культура, яка вже близько 800 років не дає спокою «русскаму міру!» Ціла когорта імперських «пісателів» кинулася на всі заставки принижувати пам'ятку своїми фантастичними домислами, що просто дискредитувало її в очах розважливих читачів. До них додалися і деякі вітчизняні графомани, яким хотілося й собі потриматися за «Велесову бороду» – та цур їм!

В Україні автентичність Велесової Книги уже доведена знаними українськими лінгвістами, до праць яких привертаю увагу шановних читачів. Професор В. Шаян був першим науковцем (філологом-санскритологом, філософом і релігієзнавцем), який досліджував і перекладав Велесову Книгу (його праця «Віра забутих предків. Аналіз Велесової Книги» уміщена в ювілейному виданні: Шаян В. Віра предків наших. Вибрані твори. – К., 2018. – С. 44–117). Ця його праця датується 1974 роком (останні свої дослідження він писав у шпиталі аж до самого відходу у Вічність).

У 1990 р. вперше в Україні професор Олесь Білодід опублікував Велесову Книгу в перекладі ентузіаста А. Кирпича (журнал «Дніпро», №4); у 1995 р. завдяки подвижництву видавця Сергія Данилова перший

науково-популярний переклад Б. Яценка видано в «Таких справах»; у 2001 р. навчальний посібник д. філол. н., професора Григорія Клочака «Світ Велесової Книги» привернув до цієї літературної пам'ятки увагу не лише вчителів, а й широкого кола шанувальників давньої культури; Велесову Книгу було введено до шкільних програм з давньої української літератури. Та не довго вивчали її українські школярі, бо знайшлися запеклі й впливові супротивники, які домоглися виключення її зі шкільних і вишівських програм як так званий «фальсифікат».

Однак незважаючи на такі перешкоди, вченими Міжнародного інституту лінгвістики і права (нині – Київський міжнародний університет), зокрема з ініціативи професора Івана Ющука, було проведено низку наукових конференцій, присвячених цій пам'ятці (див.: Велесова Книга – елемент культури українського народу: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Велесова Книга – елемент культури українського народу» (30 листопада 2013 р.) / Упор. І. П. Ющук. – Тернопіль: Мандрівець, 2013).

Нині Велесову Книгу визнали автентичною ще й такі авторитетні українські вчені: д. філол. н., проф. М. Худаш; д. філол. н., проф. В. Таранець; д. філол. н. проф. І. Ющук, д. філол. н. проф. В. Давидюк та ін. Моя праця, присвячена цій пам'ятці, вперше вийшла у 2002 р. (К.: Такі Справи); відтоді вона перевидавалася вже 8 разів, що засвідчує значний інтерес українців до неї (див.: Велесова Книга – волхвник / Галина Лозко. Переклад укр., словник і текстолог. дослідж. – К.: ФОП Стебеляк, ТОВ: Мандрівець, 2015; 2018). Читачі, які бажають ознайомитися з науковими висновками українських учених, можуть звернутися безпосередньо до їхніх праць.

Ще раз звертаю увагу на те, що названі мною фахівці є професійними мовознавцями. Існує й низка популярних видань, які, з мого погляду, своїми перекладами, а ще більше коментарями, найчастіше дискредитують першоджерело – отож, не забуваймо про інформаційні диверсії. Аматорам варто прийняти як науковий факт, що у Велесовій Книзі нема ні «укрив», ні «жидів», ні «єрусалимських козаків» – якби комусь хотілося фантазувати, не раджу винаходити власні «велосипеди» й робити «ведмежу послугу» Велесовій Книзі. Зі сторінок Велесової Книги дізнаємося про родовід слов'янських та староукраїнських племен, а також про могутню ідею єдності та збереження Рідної віри саме як важливої метафізичної Сили, що зберігає націю, а отже, забезпечує вічну екзистенцію українського народу на своїй, Богами даній землі та в європейському просторі.

Творчі вечори й презентації українських рідновірів, зокрема журналу «Сварог», головним редактором якого я є, у Будинку письменника

Галина ЛОЗКО

відбувалися ще в середині 90-х років, а вже під назвою «Велесові читання» – від початку 2000-х і тривали впродовж десятиліття. У цих творчих вечорах брали участь і виступали видатні українські письменники. Серед них – лауреати Шевченківської премії: Валерій Шевчук (був ведучим першого вечора «Українського язичництва» ще в 1996 р.), Володимир Коломієць (був ведучим кількох вечорів), славетний автор «Меча Арея» Іван Білик, а також Сергій Плачинда, Гриць Гайовий, Ярослав Черногуз, Борис Кононенко, Оля (Воля) Страшенко, Анатолій Погрібний (був ведучим на презентації моєї книжки «Українське народознавство»), Віталій Карпенко, Анатолій Качан (неодноразово був ведучим вечорів), Руслан Морозовський, Ярун Мотронюк, Вогнедана Ралко, Дан Берест, Василь Марсюк та ін.

Цьогоріч після невеликої перерви за ініціативи ОРУ було відновлено цю гарну традицію: 13 лютого 2020 р. у Будинку письменника НСПУ відбувся мистецько-поетичний вечір «Велесові читання», присвячений язичницькій поезії, музиці, художній творчості. Ми з Ярославом Черногузом були ведучими вечора. На екрані було показано презентацію з портретами українських письменників і художників з їхніми крилатими висловами, картинами та іншими творами на тему Рідної віри та рідних Богів. Учасники вечора читали свої поезії й твори своїх друзів, співали пісні, ділилися спогадами про наших однодумців, побратимів та посестер, які у своїх творах подали чудові о брази нашої мінувшини, що так гармонійно переходить у сучасність, поєднуючи Дух нації в суцільне живе єство.

У вступному слові я подала загальний огляд української літератури та мистецтва, що його можна виокремити як рідновірський напрям сучасної культури. Було зазначено, що ще наші предтечі у XVIII і XIX ст. переосмислили роль християнства в нашій культурі, вказавши, що воно мало негативний вплив на менталітет українців, посилювало покірність долі, байдужість, песимізм. Серед них – наш філософ Григорій Сковорода, якого по праву треба вважати засновником критичного біблієзнавства («Ікона Алківіадська, або Ізраїльський Змій»,

«Діалог: потоп Змій» та ін.), «Руська Трійця» із самобутньою «Русалкою Дністровою», Тарас Шевченко з його пророчими словами: «Наробив ти, Христе, лиха...», «не молись і не хрестись... візантійський Саваоф одурить», «церков-домовина розвалиться, і з-під неї встане Україна» та ін., Леся Українка з її критичною поемою з історії християнізації Римської імперії: «усі вони вступили в тую секту, в те мертвоще християнство» («Руфін і Прісцилла») і багато інших.

Деякі вдумливі українські письменники ще за совітького режиму змогли переосмислити нашу християнізовану культуру. Так, поет Василь Стус занотував у «Таборовому зошиті» (видано у 2008 р.): «Думаю про 1000-ліття християнства в Україні. Гадаю, що було зроблено першу помилку – візантійсько-московський обряд, що нас, найсхіднішу частину Заходу, прилучив до Сходу. Наш індивідуалістично-західний дух, спертий деспотичним візантійським православ'ям, так і не зміг вивільнитися з цієї двоїстості духу, двоїстості, що витворила згодом комплекс лицемірства. Здається, що пасеїстичний дух православ'я тяжким каменем упав на молоду, невизрілу душу народу – призвів до жіночості духу як атрибуту нашої духовності... Може, це одна з причин нашої національної трагедії. Не люблю християнства. Ні!».

Значне місце серед рідновірської літератури посідає публіцистика та науково-популярна книга. Знаними серед них є «Дивосвіт прадавніх слов'ян» Михайла Іванченка, «Міфи Київської землі та події стародавній» Олександра Знойка, «Мислене дерево» Валерія Шевчука, які вийшли в кінці 80-х – на початку 90-х. Великий шанувальник української міфології Сергій Плачинда створив знамениту збірку «Як українські міфи по світу розійшлися». Цей чудово проілюстрований Людмилою Кузнецовою альбом (К.: Такі справи) став коштовним подарунковим виданням.

Літературні здобутки рідновірських письменників періодично друкує часопис Об'єднання рідновірів України «Сварог», заснований у 1995 р. Літературознавство представлено блискучим фундаментальним аналізом Велесової Книги доктора філологічних наук Григорія Клочака, призначеним саме для вчителів і викладачів літератури.

Рідновірськими мотивами сповнена також поезія лауреата Шевченківської премії, світлої пам'яті Володимира Коломійця, зокрема, його поетичні збірки «Золотосинь», «Яре віно», «Правнуки Дажбожі» (1999), «Поки ще сонце світить» (2005). Його поезія іноді нагадує своєрідне поетичне богославлення Рідної віри, наприклад:

*Діво Обидо! ця ніч – довга... тисячоліття триває.
Щоб знов не прогаять великі дні,
полюновий мед самоти
у вогонь виливаю.*

Продовження на стор. 12

«ВЕЛЕСОВІ ЧИТАННЯ» В ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Закінчення, поч. на стор. 10

У 2001 р. Об'єднання рідновірів України заснувало нагороду – орден Святослава Хороброго за видатні заслуги у відродженні Рідної Віри.

Цим орденем було відзначено кількох видатних письменників, серед яких першим було нагороджено професора В. Шаяна (посмертно) як засновника Відродження Віри Предків. Нагороджені також і кілька письменників: Іван Білик за роман «Меч Арея», Михайло Іванченко, Руслан Морозовський, Ярун Мотронюк, шевченкознавець з Волині Микола Куделя, видавець Сергій Данилов та ін.

У середовищі рідновірів, як дидактичний твір, читається казка ще одного Шевченківського лауреата Валерія Шевчука «Віща наука» (зі збірки «Мислене дерево») – її буквально вивчають у Школі Рідної Віри; казка насичена глибокими смислотвірними філософемами.

Крилатими вже стали й слова славної поетеси Наталки Поклад:

Руки до Сонця, розп'ята держава!

*Зводиш — і рине цілющий потік.
І воскресє у серці прагос,
зроджений дзвоном космічних
верхів;*

*і ти сміливо ступаєш ЗА КОЛО,
бо того світ молодий захотів...*

Саме «вихід за коло» – тобто вихід з того зачарованого кола чужинських міфологем, що фіксують пересічне мислення у прокрустових рамках дозволених догм, – буде справжнім виходом на дотичну, потужним проривом до нового буття українського народу.

Чи не найпопулярнішою серед рідновірів є поезія Руслана Морозовського, яку ми друкували у своєму часописі «Сварог». Я мала щасливу нагоду написати й передмову до його першої збірки «Поклик Роду», де, зокрема, зазначила, що надзвичайна конденсація думки та образу просто вистрілюють, як «локаліти» одного йменного вірша поета і влучають у ціль, пробуджуючи свідомість сплячих. Можемо назвати поета Перуновим Воїном нашої сучасної літератури. Як і його улюблений князь Святослав, оспіваний у багатьох творах, поет кидає виклик ворогам: «Іду на ви!». Його поезія іноді звучить, наче стародавня кощуна (кобзарська дума). Недаремно чимало його віршів покладено на музику рідновіром-композитором Вогнедаром Шапошніковим:

*Минушина велична та кривава
Для щастя не кувала нам підків, –*

Згадаймо, браття, князя Святослава

*І подвиги язичницьких полків.
Нова доба – нові знамена мають...*

*Вогненна Славо, думою тривожи!
Славетні мертві сорому не мають!*

...Живі також! Живі також!

Збірка «Поклик Роду», що вийшла у 2006 р., засвідчила самобутній талант поета-мислителя. Такими є вірші «Сонет Рідновіра», «Професору Шаяну», «Зоряні мости», «Розгнівано полян», «Поклик раси», «Приходь, княже!» та інші. Його поезії часто прикрашають рубрику «Велесич» у журналі «Сварог». Поет прагне до кожного українського серця донести ту болючу Правду про зраду рідних Богів, щоб воскресити прагнення відродити рідну віру знову:

...І Всесвіт весь над нами кепкував,

*Як ми зійшли з космічної дороги,
Бо каган Володимир заснував
На лихо нам хрестаті синагоги.
Та ми відновим Зоряні Мости,
Але не під егідою Давида.
Кого бороти, та куди іти, —
Підкажуть нам закони Світоvida!*

У 2014 р. вийшла його збірка «Вогнем і кайлом», яка виявилася пророкою: саме вогонь і кайло, «яким бруківку перетворювали на зброю, стали головними інструментами Революції Гідності», – написав у передмові видавець.

Значною популярністю у рідновірському середовищі користується й поезія Юрія-Яруна Мотронюка – одного з перших пробуджених співців національно-релігійного відродження. Його поетичні твори друкувалися в часописі «Сварог» (1997, 1998 та ін.), а у 2010 р. вийшла збірка «Струмені серця». Його поема «Лихоліття» про примусове хрищення киян у 988 р. публікувалася у часописі «Сварог». Серед улюблених поезій як дорослих, так і дітей, – його вірш, який сам

народ назвав «рідновірською класикою»:
... Не називайте ви чужинця Богом!

*Бог – наше слово, рідне, не чуже.
Вертайтеся до рідного порога,
Де рідний Род оселю береже,
Де всі Боги єдині у Сварозі –
Дажбог, Стрибог, Мокоша і Перун,*

*Де Велес грає на сопілці й кобзі,
Торкаючись чарівних срібних струн.*

Виразними рідновірськими нотами звучала й поезія нещодавно спочилої Ольги Страшенко (ім'я у Рідній вірі – Воля). Зокрема, гаслом її поезії стали слова: «Хай тільки правду перо моє креше!». Посвячена рідновірка, пані Воля була активною учасницею перших «Велесових читань» у Будинку письменника, читала свої натхненні духом рідних Богів поезії:

*Де ви, правічні Перуне, Дажбоже?
Кличу я вас неспроста.
З'явица дивні, до вас я заходжу
в пушу, в зелені врата.
Стовбури гладжу шорсткі, товстошкірі
у веснянім кунтуші;
де ти, слов'янська природжена віро,*

*сміх і дитинство душі?
Де ти сховалась, язичеська Мавко, –
може, злякало авто?
Вийди до мене, сестрице-біляво,*

*тут не підледить ніхто...
Відвертим язичницьким пафосом перейнята й поезія Ярослава Черногуза, поета, співака-бандуриста, який вже опублікував кілька поетичних збірок. Його промовисті рядки:*

*...О віродися, віродися,
У наших душах вільний дух!
Коли в них справді залунає
Могутній хор своїх Богів,
То яра сила забуває,
І нас ніколи не здолає
І найсильніший з ворогів!*

Поет присвятив Велесу окрему збірку поезій, де є й такі слова:

*Неначе Велеса знамення
Веде тебе у майбуття
Й живлющим струменем натхнення*

Освятчує твоє життя...

У поезії Я. Черногуза є унікальне досягнення – створення корони сонетів. Ось як пояснив цей жанр відомий критик, академік НАН України, професор Ігор Михайлин: «...Це суперскладна мистецька споруда: на неї поширюються правила творення вінка сонетів; усіх творів має бути 225 (15×15), причому останній вінок повинен складатися з магістралів попередніх чотирнадцяти вінків сонетів. До появи корони сонетів «Світло кохання» Ярослава Черногуза світова і українська література цього жанру не знала. Не могла його опанувати з огляду на його унікальну складність». Отже, безсмертна тема кохання дала змогу автору створити цей чудовий поетичний шедевр.

Поет Михайло Карасьов створив поетичну казку «Часи Сварожі (Сказання з прадавніх віків)», яка хоч і не претендує на богословську точність, все ж таки вводить читача у світ предківської мудрості.

Почала з'являтися й художня проза: так, запорізька рідновірка Мирослава Горностаєва створила триптих перших язичницьких повістей «Дажбожа криниця», «Світовидові коні», «Блискавиця Перунова» – усі твори надзвичайно проникливі, потужно впливають на світогляд, через живі й психологічно витончені образи вияскраблюють трагедію наших предків, яким примусово накинuli духовне рабство. Письменниці Надія Гора («Казка про Плеяну і Святогора»), Леся Гончар («Смаргл і великий перехід») і Дара Корній (дилогія «Зворотній бік світла» і «Зворотній бік темряви» та ін.) пишуть міфологічні казки чи навіть романи в жанрі язичницького фентезі, що також завоювали симпатії не лише рідно-

вірів, а й широкого кола читачів. Чимало українських письменників, навіть не усвідомлюючи себе рідновірами, все ж у своїх творах так чи інакше виявляють глибоку повагу до давніх вірувань і звичаїв предків, і особливо це помітно у творах на історичну тематику. Це явище має глибокі метафізичні корені, які кожен з нас буде усвідомлювати поступово. Отже, це лише початок.

Цьогоріч «Велесові читання» зібрали поетів, художників, музикантів, рідновірів, шанувальників мистецтва не лише зі столиці, а й з інших міст України, зокрема з Донеччини, Полтавщини та Миколаївщини. Ключовим гаслом, своєрідним епіграфом «Велесових читань», стали цитовані слова видатної поетеси Наталки Поклад: «Руки – до Сонця, розп'ята державо!». Вони викликали одностайне схвалення та оплески всіх учасників. Написані кілька років тому, ці слова напрочуд актуальні й сьогодні.

Хоч концертна зала Спілки письменників у лютому не опалювалася (!), учасників творчого вечора зігрівала поезія та рідна пісня. Ми згадали відомих українських письменників і діячів, які нині – у краших світах: Михайла Іванченка, Володимира Коломійця, Сергія Плацинду, Ольгу-Волю Страшенку, видавця Сергія Данилова, художника Віктора Крижанівського та інших. Згадано було й про предтеч рідновірського Слова та мистецтва – Володимира Шаяна, Василя Пачовського, скульптора Михайла Гаврилка та ін.

Учасники вечора читали поезії наших сучасників – Василя Марсюка, Руслана Морозовського, Наталки Поклад, Вогнедани Ралко, Володимира Півня, Влади Платонової, Яруна Мотронюка, Віктора Гриценка, Древи Званої, Живосила Лютого, а також молитви-слави з Велесової Книги. Виступили зі своїми творами Ярослав Черногуз, Гриць Гайовий, Борис Кононенко, Анатолій Качан, Олександр Печора, Лідія Скрипка, Володимир Петрук та інші.

«Велесові читання» супроводжувалися візуальною презентацією понад 60 слайдів, що представляли книжки та роботи художників-рідновірів: академіка Національної академії мистецтв України, народного художника України Анатолія Куща (скульптурний цикл образів Богів «Коло Свароже», портрети Великого князя Київського Святослава, образ Віщого Бояна, скульптурна група «Засновники Києва»), монумент Незалежності України та ін.), Мирослава Северова (образи Богів, портрет кня-

зя Святослава, культовий кумир Світовита та ін.), полотна та стінопис живописця і графіка Віктора Крижанівського, твори майстрині народного розпису Олеси Вакуленко (образи Богів Рідної віри), роботи художника й поета Володимира Півня та ін.

Звучали пісні у виконанні Вогнедара Шапошнікова на його слова і музику та на слова Волі Страшенко «Ой там на Хоревіці», авторські пісні Ярослава Черногуза, зокрема, «Вишиванка», тощо. Заслужений артист України Тарас Силенко прочитав вірші своєї мами Лесі Силенко «Поведи мене», О. Олеся «Княжа Україна», О. Страшенко «Богові Велесу», В. Косовського «Наш прадід» та виконав пісні «Ніби коси сіяють русі», «Вітер хвилию стелить траву».

Я представила свій переклад поеми словенського поета Франце Прешерна «Хрищення при Савиці», яку у 2020 році в Україні видано вперше. На жаль, окремої презентації цієї поеми я не робила, хоча є надія приурочити її до 220-річчя від дня народження Ф. Прешерна, що відзначатиметься у грудні цього року.

Несподівано мені вручили народну премію «Сіль Землі», засновану Домом книги «Еней» (м. Бахмут, що на Донеччині), яку вручив Володимир Дериведмідь за книжки про рідну віру, зокрема за монографію «Орден Бога Сонця».

Вечір тривав майже три години. Я щиро дякую всім учасникам «Велесових читань», адже ми з вами відновили перервану традицію.

Головна думка цих читань, яку я хочу донести до українського суспільства: рідновірська література і мистецтво – надзвичайно складна і багатогранна духовно-культурна течія. Нині вона представлена майже всіма відомими літературними жанрами: поезія, художня проза, казки, філософська есеїстика, публіцистика, літературознавство тощо. Вона має виразні, спільні для всього напрямку ідейно-тематичні та художньо-стилістичні риси, оригінальну своєрідність, що вирізняє її серед інших літературно-художніх течій. Рідновірську літературу чудово доповнюють та ілюструють високохудожні твори живопису, скульптури, народного розпису, книжкової графіки, музичної й пісенної творчості та інших видів мистецтва. Цей напрям нашої духовної культури вже став доконаним історичним фактом, що пробуджує національну пам'ять і який не вдасться приховати. А «Велесові читання», як своєрідний щорічний фестиваль рідновірського мистецтва, засвідчує це феноменальне явище.

Галина ЛОЗКО
доктор філософських наук,
професор, член Національної
спілки письменників України

КАЗКИ, МЕБЛІ ТА ЧЕРВОНІЙ КІТ

Починаючи розмову про творчість харків'янки Лариси Захарчук-Демент'євої, одразу зазначимо два моменти – оригінальну техніку (так званий «фунтик») і захоплення, вже 5-річне, дизайнерським розписом меблів. «Фунтик» – це і є фунтик, з якого фарба вичавлюється маленькими краплинками, як крем із кондитерського мішечка.

Оксана ЛАМОНОВА

Завдяки цьому виникають картини, схожі на вишивку бісером або вовною. Сам принцип нагадує про індійські та японські мальовані тканини, але є модифікованим для олійного живопису.

Про техніку «фунтик» мисткиня дізналася 15 років тому, втім, зазвичай вона комбінує «краплинки» з іншими художніми прийомами. Що ж до розпису меблів, то тут вельми доречними стали такі особливості авторського почерку Лариси Захарчук-Демент'євої, як підкреслена декоративність, щедрість і водночас точність використаних засобів. Як наслідок, мисткині стають підвладними усі сюжети («Згадуючи голландців, великих і малих», «Рожева чайка», «Весняний вітер»), навіть найсерйозніші з них («Життя Серафіма Саровського»). Проте більшість її творів присвячена казкам.

Щодо казок (до речі, одна з персональних виставок Лариси Захарчук-Демент'євої в її альма-матер, харківській Художній школі ім. І. Рєпіна, мала назву «Казкові історії і не тільки») – тут існують свої не те щоб свідомі «цикли», але принаймні групи творів, більш-менш близьких стилістично. По-перше, є власне казки, де відносно нескладна «Маша і Ведмідь» здається радше винятком. Адже, приміром, «Історія Колобка» чи «Посадив дід Ріпку» побудовані так, що доводиться «пройти» увесь

шлях слідом за героями й відчутти, майже пережити – не лише у просторі, а й у часі, – усі його перипетії. Іноді ж епізоди «розкриваються» від центру, немов пелюстки квітки («Василіса Прекрасна»). А, скажімо, у картинах за творами Бажова («Хазяйка Мідної гори», «Кам'яна квітка», «Малахітова скринька») композиція нагадує справжній лабіринт, що добре узгоджується з «підземною» тематикою і певною заплутаністю цих «дорослих» казок чи, точніше, «сказань».

Інша група творів Лариси Захарчук-Демент'євої, при всій своїй безумовній чарівності, є скоріше поетичною, аніж казковою. Так, твір «З висоти бабкового польоту» здається варіацією на тему якогось дуже гарного дитячого вірша. «Вечірній ангел» нагадує вже про Срібну добу – її поезію і навіть листівки (а місто, над яким ширяє ангел, – немов із загадкових архітектурних фантазій Нарбута!). Саме тут – і картина «Майже за Б. Г.» – «Під небом голубим є місто золоте».

І, нарешті, деякі картини Лариси Захарчук-Демент'євої можна визначити лише як містичні. Щоправда, їхня містика – «домашня», затишна й зовсім не страшна. Вона може бути прозоро-сумною, як у «Повітряних замках». Що ж до «Червоного кота», то тут художниця розповідає захопливо-цікаву, але значною мірою таємничу історію, наділяючи головного героя дивним людським поглядом й зображуючи його в оточенні багатозначних атрибутів – прадавнього старого дерева, павутиння, пірамід, довгих тіней і сонця, що сідає.

ПРИНАГІДНО

Лариса Захарчук-Демент'єва народилась у селі Михайлівка на Вінничині. Навчалася у Харкові в Художній школі ім. І. Рєпіна та у Художньо-промислому інституті. Член Національної спілки художників України (1995).

Лариса ЗАХАРЧУК-ДЕМЕНТ'ЄВА. «Червоний кіт». 1999, полотно, олія

Самуїл КАПЛАН. «Львівська казка». 1983, полотно, темпера

ХУДОЖНИК ТА ЙОГО МІСТО

«Художник жив у Києві і писав тільки Київ». Цей загадковий герой роману «Південний комфорт», імені якого письменник Павло Загребельний не називає, – Самуїл Каплан.

Оксана ЛАМОНОВА

Він справді малював Київ, малював закохано і щедро, завжди з натури – і мешканці «неромантичних» Дарниці, Борщагівки, Солом'янки, здивовано й захоплено спостерігаючи за його роботою, бачили, як їхні звичайні будинки і знайомі «транспортні засоби» перетворюються на казкове, коштовне місто, сповнене краси і таємниць. Художник навіть ставав героєм кумедних фотонovel, на одній з яких – «Перші критики» – його картина привертала увагу міліціонера і пасажирів автобуса, що якраз проїжджає мимо...

Він народився у 1928 році в Баку. У Київ вперше потрапив 9-річним, згодом навчався в Київському художньому інституті, у О. Пащенко і С. Болдирева. Але ще був Оренбург – місце евакуації. Саме тут підліток поміняв свій головний скарб – 500 поштових марок – на альбом і розрізнений набір кольорових олівців. А далі виник перший малюнок – будинок із брамою, а поряд – закохана пара. Цікаво, що і з будинками, і з закоханими художник не розлучався вже ніколи.

Отже, Самуїл Каплан – Художник Міста. І хоч сам він визначає місце дії своїх картин як Київ (з рідкісними, хоча й виразними винятками – Львів, Гурзуф, Рига, Клайпеда...), є сенс говорити насамперед про Місто Самуїла Каплана. Художник аж ніяк не «фіксував» у своїх роботах (картинах і гравюрах) той чи інший краєвид – він насправді створював

усі ці затишні дворики, заплутані вулички, старовинні будинки – і численні, нескінченні свята, що не встигають змінювати одне одного в цьому казковому, щасливому і реальному просторі: 1500-річчя Міста (тобто Києва), коли над площею, між яскраво ілюмінованими старовинними будинками, натягнуто канат для акробатів, а потім, нібито одразу, – Новий Рік, коли в усіх вікнах таємничо й затишно мерехтять ялинки, а далі – Початок навігації, Фестиваль «Київська весна» або (щоправда, це у Клайпеді) – День Рибалки... А іноді зовсім просто – «Перший сніг», «Велика зима», «Прихід весни». Чи ще простіше: «Ранок», «День», «Вечір», «Ніч»...

Самуїл Каплан охоче зображує ніч. Для нього вона – час перетворень, коли Місто змінюється, але стає від того ще більш знайомим. Можливо, якраз таким, яким має бути. І це – дарунок художника його глядачам і героям: щасливим закоханим і незліченним котам (яких на одній з найпопулярніших його картин – «Березень» – аж 14!). «У його місті хочеться жити», – казала колись мистецтвознавець Г. Плетньова.

У 1991 році художник виїхав до США. Відтоді його Містом – в усіх значеннях цього слова – став Нью-Йорк: світ особливий і зовсім інший, не казковий, радше фантастичний. Ритм його життя – енергійніший, фарби – яскравіші, але водночас різкіші. Нескінченні свята нібито змінилися не менш нескінченними буднями. Утім, вночі й тут трапляються дива – і у вікно, за яким – хмарочоси, може раптом зазирнути Росинант... А Художник знов-таки в гушину подій, але тепер він малює, не стоячи на вулиці за мольбертом, а ширяючи над містом у повітрі!

НЕСПОДІВАНИЙ БУНІН

ЧАСТИНА 5

Ольга ПУГАЧ

СОНЯЧНИЙ УДАР

Уперше Бунін побував в Одесі 1896 року на запрошення письменника О. Федорова, а одного літнього дня, коли Бунін гостював у них на дачі в Люстдорфі, туди приїхало відоме в Одесі грецьке подружжя Цакні. Микола Петрович, етнічний грек з Балаклави, був видавцем і редактором газети «Одесское обозрение». У минулому – народолюбець, Цакні після двох арештів емігрував у Європу, жив у Парижі. Коли померла перша дружина, мати його доньки, він одружився на Елеонорі Іракліді, яка походила із заможної грецької родини. Своему небагатому чоловікові вона принесла чималий посаг. У подружжя був син, який став юристом. Згодом родина Цакні переїхала до Одеси.

Елеонора Павлівна, Еля, як вона представилася Буніну, любила компанії, вміла зацікавити, розважити. Бунін їй сподобався, вона охоче розповіла йому про Канни, Ніццу і Париж, порівняла їх із забитим одеським Люстдорфом і на завершення запросила всіх до себе.

На дачі Цакні Бунін побачив дівчину, яка вразила його своєю красою. Це була Анна – донька Цакні від першого шлюбу. Коли їхня родина з Парижа переїхала до Одеси, Ані було 12 років, отже, Анна була парижанкою! Натепер їй було 18, вона щойно закінчила гімназію.

Ці дні Бунін пізніше назвав своїм «грецьким періодом», спекотним «грецьким літом», в якому він пережив «сонячний удар». Саме так, «Сонячний удар», він назве й одне зі своїх оповідань, в якому йдеться про право на любов як раптове психічне потрясіння, любов, для якої немає реальних умов у майбутньому.

Друзі Буніна, які знали його молодим, характеризували його як людину емоційну і чутливу, у ньому було багато життєвої сили, потреби життя повного й насиченого.

Через кілька днів після знайомства з дівчиною Бунін несподівано просить у батька Ані її руки. «Він (М. Цакні) зсунув пальцями капелюха на потилицю, подивився на мене і каже: «Так я-то тут, дорогий, до чого? Це, мені здається, справа Анни Миколаївни. А щодо мене – я нічого проти не маю». І під час наступної зустрічі з Анною Бунін зрозумів, що вона вже знала про їхню з батьком розмову, бо простягла у темряві руку, знайшла його руку і вклала у неї троянду.

Одеса. Церква Стрітіння на Новому базарі, де Іван Бунін вінчався з Анною Цакні

Анна Цакні

Вінчання відбулося 23 вересня 1898 року у церкві Стрітіння Господнього на Новому базарі. Усі приготування до вінчання та витрати на весілля взяла на себе родина нареченої, Бунін же до церкви прийшов пішки. Цакні поселили молоду сім'ю у себе, на другому поверсі флігеля у дворі будинку №44 по вулиці Херсонській. Братові Юлію Іван написав, що його обраниця – «красуня, але дівчина навдивовижу чиста і проста».

Зиму подружжя провело у Парижі, де Анну Буніну, за її словами, називали красунею сезону, обирали королевою балу: «Мені хотілося світських вечірок, хотілося танцювати. Верталися ми пізно. Це, звичайно, заважало працювати Івану Олексійовичу...». Потім були Петербург, Москва («в Москві був перший показ «Чайки» Чехова, ми були на ньому»), зустрічі з Короленком, Чеховим, Горьким.

Попри те, що Бунін увійшов у заможну родину, його матеріальний стан залишався важким, і у листах до брата Юлія у 1899 році

він просив вислати бодай 10 рублів: «просити у Цакні не буду, хоч умру».

Дражливе для Буніна питання фінансів... Під час застілля у день весілля, коли всі вже були трохи напідпитку, його приятель Федоров жартував, що Бунін вдало одружився на грошах. Ті, хто бачив у той момент Буніна, оповідали, що він у гніві перевершив самого Отелло і, піднявшись з-за столу, до ранку замкнувся у кімнаті – «гумор» Федорова його неабияк зачепив. Але вже зранку всі у всіх просили пробачення і всі всіх любили.

Якими були його перспективи у цій заможній родині, чи були вони взагалі для нього прийнятними? У мачухи і батька Ані були виноградники. Бунін (зі слів Муромцевої): «Лише подумати, що я міг би поїхати під Балаклаву в маєток, жити на виноградниках, управляти всім цим, стати багатю людиною. Але мені це й на думку не спадало. Зв'язувати себе! Ось як я це розумів!».

Сімейні будні зі щоденників Буніна: «Сваримось надзвичайно

часто... Для чого я живу тут? Що ж я за нікчемний ідіот-нахлібник?... Нічого не пишу, не можу через шум і настрій. Задавив себе. Хоча іншим разом – сильно люблю...». Схоже, що саме побут, який не надихав, ба більше, заважав його роботі, був для нього нестерпним.

Анна Цакні також була своїм шлюбом розчарована. Подорож до Парижа лишилася в минулому, натомість Бунін часто від'їздив у справах до столиць – до Москви, Петербурга, лишаючи її саму. До того ж вона помітила, що їй не подобаються його вірші, які друкувалися в газеті батька «Одесское обозрение». Одруження сприймалося нею як помилка, і шлюб за півтора роки розпався.

Із листа Буніна братові Юлію: «І тоді вона зізналася, що не любить мене. Вона і тепер так цим убита, що ледве жива і тільки повторює: я не винна. Немає межі моему суму... Напередодні я лежав години три у степу і ридав, і кричав, бо більшої муки, більшого відчаю, образи й несподівано втраченого кохання, надії, всього, можливо, не переживала жодна людина... Як я люблю її, тобі не уявити».

У 1900 році Анна народила сина, назвали Миколаю. Бунін бачив його при народженні, але надалі його до спілкування з сином практично не допускали. На п'ятому році життя хлопчик захворів і помер, що болісно пережили і мати Миколи, і батько. Фото свого маленького сина Бунін упродовж життя завжди мав при собі.

Після розриву з Анною Бунін ще не менше двох років сподівався на примирення, та цього не сталося. Згоду на розлучення Анна дала йому лише через 20 років.

Зі спогадів В. Муромцевої: «Я спитала... про його першу дружину Анну Миколаївну. Він сказав, що не знає, як це вийшло, що він оженився». Вважав, що проти нього Аню налаштувала мачуха Елеонора Павлівна, «яка була спочатку до непристойності закохана в мене, а потім так само непристойно зненавиділа». Вже пізніше, у Франції, Іван Олексійович казав, що Анна Миколаївна була дамою цілком приемною: «Але ця приємність складалася з Ланжерона, великих хвиль на березі і ще того, що кожного дня на обід була чудова форель з білим вином, після чого ми часто їздили з нею в оперу». У цих словах чуються незабуті образи і біль розлучення.

Через багато років Анна Буніна-Цакні вийшла заміж за О. М. Дерибаса, директора Одеської наукової бібліотеки, який був старший за неї на 23 роки. Дітей вона більше не мала. В їхній родині було заборонено згадувати ім'я Буніна.

Микола. Син Анни Цакні та Івана Буніна

Анна Буніна-Цакні-Дерибас пережила Буніна на десять років. З есе Г. Педаховської: «В шухляді письмового стола вона тримала книжку кишенькового формату «Життя Арсенєва» у м'якій обкладинці. Париж. 1934 р. – «Тут все і про нас також, як він це бачив... Я вдячна йому за цю книжку. Зрозуміла, що інакше не могло бути і... майже пробачила».

ХОЧЕТЕ, Я НАПИШУ ПРО ВАС СОНЕТ?

– Хотите, я напишу про вас сонет?

Віра розгубилася, але відповіла: – А ви мене в ньому не зіпсуєте? І він засміявся.

Віра Муромцева народилася у давній дворянській професорській родині. Її дядько, Сергій Муромцев, був головою першої в Росії Державної Думи. Вона мала хорошу освіту, знала чотири мови, любила літературу.

Улітку 1896 року на дачі свого дядька у Царицині вона вперше побачила Івана Буніна. Ту зустріч вона запам'ятала, хоч Бунін і не звернув тоді уваги на юну московську красуню. Було їй 15 років.

Восени 1906 року вони знову зустрілися, це було на вечорі молодих московських письменників. Цього разу вони не розминулися. «Як ви сюди потрапили? – спитав він. – Так само, як і ви. – Але хто ви? – Людина». Трохи поговорили, Віра розповіла, що вона займається хімією, сказала, що пише диплом і готується до державних іспитів. «Але де ж я вас можу побачити ще? – Тільки в нас удома. Ми приймаємо по суботах».

Відтепер Бунін, буваючи у Москві, виявляв неабияку зацікавленість у зустрічах з Вірою. Коли він запрошував її на літературні вечори, вона приходила, читання було одним із найулюбленіших її занять. Тоді у Віри ще не було передчуття, що це може вплинути і на її долю. Вона мала стійке упередження проти письменників, у яких – вічні романи, а іноді й по

Віра Муромцева, Іван Бунін

ДО СОРОКОВИН СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ПОЕТЕСИ І ЖУРНАЛІСТКИ ВІКТОРІЇ РУТКОВСЬКОЇ (19.02.1966 – 19.03.2020)

На 55-ому році життя, у розквіті творчих сил, після тяжкої хвороби відійшла у вічність Вікторія Борисівна Рутковська (Валькова), член Національної спілки журналістів України, член Ради МГО «Волинське братство» і жіночого клубу «Волинянка», автор, організатор, ведуча творчих виступів та фестивалів, обрядових, фольклорних вечорів і культурно-мистецьких акцій.

Народилася вона 19 лютого 1966 року у Києві в родині гуманітаріїв, закінчила Київський державний інститут культури ім. О. Корнійчука (нині – Київський державний інститут культури і мистецтв), другу спеціальність – соціальний психолог – отримала у Київському педагогічному університеті імені Б. Грінченка.

Вікторія жила й надихалася поезією, писала чудові вірші і статті, була активісткою громадського, волонтерського руху, співала у хорі «Оболонь» і ансамблі «Волиняни». Палітра її творів різножанрова та багатогранна – це філософська, релігійна, громадянська, інтимна лірика. Вікторія друкувалася у збірках, журналах, літературних альманахах, часо-

писах, щорічнику «Волинь моя», газеті «Культура і життя», інтернет-виданнях. Чимало поезій присвятила предківській землі – Волині, пишалася шляхетним родом Войнаровських по лінії бабусі Євгенії.

Життя відмірило Вікторії короткий вік, але подарувало багато подруг, знайомих і шанувальників, які завжди пам'ятатимуть таку талановиту і світлу людину. Рідні, близькі, друзі, однокурсники, земляки, вдячні читачі глибоко сумують, люблять її і ніколи не забудуть.

*Спочивай з миром, дороженька,
світла і вічна тобі пам'яті!
Небесна музика звучить,
В жалобі ангели співають...
Життя мінливе – тільки мить
Із вічністю нас розділяє.
Ще вчора ти була жива –
Кохала, плани будувала...
Недовгий вік ти прожила,
Домівкою вже небо стало.
Ну як забути ті слова –
«О, мамо, як я хочу жити!!!»...
Допоки пам'ять в нас жива,
Тебе ніколи не забути!*

Віра Муромцева. «Жизнь Бунина»

кілька дружин. Заміж за письменника вона не збиралася і не ставилася до них серйозно.

Та все це для Буніна було зовсім не важливим, по суботах вони з приятелями дедалі частіше заходили до Муромцевих. Також він міг прийти і один, бо з усіма в сім'ї вже був знайомий.

Якось після літгуртка під час прогулянки московськими вулицями він спокійно сказав: «Я ставлюся до вас, як до нареченої», – але тему не розвивав. Бачитися вони стали частіше.

1 грудня 1906 року Віра, повернувшись додому, побачила у себе на письмовому столі кілька книжок Буніна і записку, що він їде у справах до Петербурга. До ночі вона читала вірші, а оповідання взяла з собою в лабораторію і, сівши до столика, прочитала томик не відриваючись. Подумала: «Як у нього все несподівано, і як він ні на кого не схожий!». Це її підкорило.

Одного разу Бунін заговорив із Вірою про свою заповітну мрію

– відвідати Святу Землю. Додав, що було б добре поїхати разом, бо з нею йому ніколи не сумно – не так, як з іншими. У нього, виявляється, був вже й окремий план для неї: вона має «зайнятися перекладами, тоді буде приємно разом жити і подорожувати – у кожного буде своя справа, і... не будемо заважати один одному». І Вірі здалося, що вона знає Івана Олексійовича давно-давно. Вона зрозуміла, що Бунін уже став для неї близькою, потрібною людиною.

У ці дні вона повідомила своєму найменшому братові Павлику: «Знаєш, здається, на цей раз я не вивернуся, – і, сказавши це, я здивувалася своїм словам».

Батьки Віри були проти її стосунків з Буніним, але брати, які були молодшими за неї і любили її, підтримали сестру, стверджуючи, що Віра завжди все робить правильно! Тож коли Віра повідомила рідним, що збирається у подорож з Буніним до Палестини, всі сприйняли звістку схвильовано, але ніхто вже не опирався.

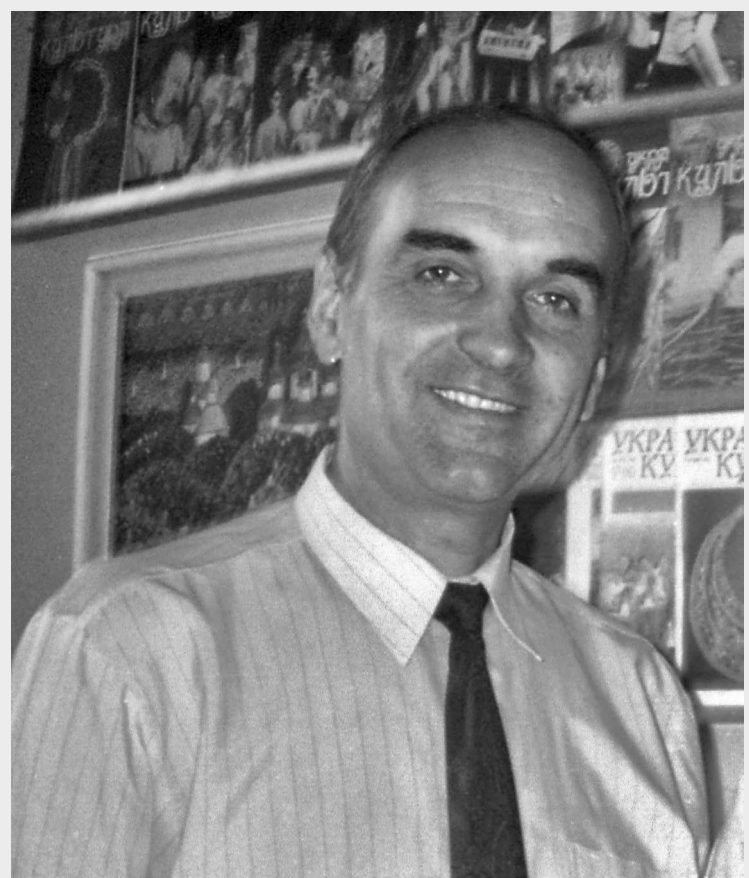
Через півроку від знайомства, 10 квітня 1907 року Віра Муромцева та Іван Бунін вирушили у свою першу спільну подорож, яку можна вважати і весільною. А шлюб вони взяли лише у 1922 році, вже в еміграції, коли Анна Цакні дала Буніну розлучення. Вони прожили разом 46 років. А коли Буніна не стало, Віра жила спогадами про пережите разом.

Віра Муромцева написала декілька книжок, в яких – історія життя Буніна. Вона була для нього вірним другом, хорошою помічницею і найкращим біографом, саме їй він довірив усі свої таємниці. А її життя – це присвята: коли нічого не хочеш для себе.

12 квітня 2020 року пішов у засвіти наш колега і хороший товариш – Андрій Андрійович Яремчук, заслужений журналіст України, письменник, кінокритик, член Національної спілки журналістів України і Національної спілки кінематографістів України, багаторічний головний редактор журналу «Українська культура».

Народився А. А. Яремчук 3 січня 1949 року в с. Косків Шепетівського району Хмельницької області. Закінчив факультет журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка. Від 1979 року жив і працював у Києві. Зокрема, у 1975–1979 рр. був завідувачем відділу літератури і мистецтва газети «Молодь України», у 1979–1985 рр. – завідувачем відділу українського кіно журналу «Новини кіноекрана», у 1991–2009 рр. – головним редактором журналу «Українська культура». В останні роки працював у Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Лавреат премій «Незалежність» Київської спілки журналістів та «Золоте перо» НСЖУ. Співатор сценарію художнього фільму «Богдан-Зіновій Хмельницький»

(2002). Автор близько 1000 публікацій.

Щире співчуття рідним та близьким Андрія Андрійовича. Спогади про нього назавжди залишаться з тими, хто його знав, шанував та поважав.

Владислав ТАРАНЮК
Анатолій МАРЧУК
Анатолій БУРТОВИЙ
Віктор СТЕПУРКО
Володимир ГАРБУЗ
Михайло ГОРЛОВИЙ

ВИТКАНА ДОЛЯ ВІКТОРІЇ КИТАЙГОРОДСЬКОЇ

Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво ґрунтується на народній основі, народні ж майстри із покоління у покоління передають усталені художні принципи, системи орнаментальних мотивів, знаків, символів, образів, сюжетів, а також різноманітні технологічні прийоми їхнього виконання.

Вікторія Китайгородська з села Нагоряни на Кельменеччині (Чернівецька область) – один із провідників і носіїв таких знань і умінь. Вона зробила вагомий внесок у скарбницю українського, зокрема бессарабського народного мистецтва і стала його співтворцем.

Вікторія Андріївна Китайгородська – майстриня народного ткацтва, лауреатка обласної премії імені Георгія Гараса за збереження, відродження та розвиток народного мистецтва Буковини у номінації «Творчі досягнення у розвитку народного орнаментального мистецтва Буковини та продовження його традицій» (2010). Вона – одна з небагатьох майстринь на Кельменеччині, які ще й досі займаються традиційним ткацтвом. Різноманіття її виробів вражає – рушники, скатертини, веретки, налавники, доріжки, килими... Це результат понад 70-річної плідної мистецької праці.

На відміну від інших майстринь краю, Вікторія Китайгородська сміливо інтерпретує і трансформує усталені традиції народного мистецтва, впроваджуючи нові художні прийоми і форми. Її твори були представлені на всеукраїнських, обласних, районних виставках аматорського образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва. Деякі вироби зберігаються у приватних колекціях у Польщі, Молдові, Грузії, Росії.

У власній хаті у Нагорянах пані Вікторія влаштувала музей, де виставляє свою колекцію народних стрій, вишивок, тканих, дерев'яних та керамічних виробів, ікон Буковини і Бессарабії. Але найбільше у цій просторій, ошатній світлиці творів, створених її родиною і нею самою. Ця колекція завжди відкрита для огляду поціновувачів традиційної культури, вона використовується дослідниками і науковцями, як мистецтвознавчий матеріал.

Знаково і те, що Вікторія Китайгородська не лише «консервує»

Вікторія КИТАЙГОРОДСЬКА за верстатом

Килим «Ісус з ягням». 2010, вовна, закладне ткацтво

твори народного мистецтва і створює нові вироби власноруч

– вона також передає свої знання іншим людям, зокрема, прище-

пила любов до традицій доньці Вірі, внучкам Лесі та Ксенії, правнучці Софійці.

Народилася відома ткаля 5 квітня 1935 року у тих-таки Нагорянах, змалку працювала у колгоспі на полі, а ввечері втомленою сідала за верстат і опанувала технічні й технологічні навички роботи. Мати Ольга Іванівна навчила дванадцятирічну донечку усіх тонкощів ткацького ремесла, що на той час було поширеним у цьому регіоні: наприкінці XIX – на початку XX ст. Кельменеччина була одним із найбільших осередків ткацтва у краї.

Килимові вироби Вікторія Китайгородська виготовляє на горизонтальних верстатах закладною (килимовою) технікою ткацтва – рисунок у такому випадку має характерний ступінчастий контур. Загалом майстриня працює на п'яти верстатах. Найбільше у творчому доробку пані Вікторії витканих килимів – понад чотириста. Як сировину вона спершу використовувала льяне, конопляне прядиво, пізніше перейшла на таку комбінацію: синтетичні нитки йдуть на основу, вовна від домашньої вівці – на орнаментальне полотно. Вовняні нитки спочатку фарбувала природними барвниками, потім почала віддавати у «красильню» в сусідній Бузовиці, а ще пізніше почала купляти барвники, змішувати їх власноруч удома і створювати різні відтінки пряжі. Більшість килимів мають рослинний орнамент, проте трапляється і поєднання рослинно-геометричних, квітково-рослинних та зооморфних мотивів. Особливе місце у творчості майстрині займають сакральні сюжети і сюжетно-орнаментальні композиції з антропоморфними зображеннями.

Характерною рисою традиційних бессарабських килимів з геометричними та флористичними мотивами є те, що вони мають широку, виразну облямівку, забарвлену у колір, протилежний до кольору тла. Інколи на вужчих сторонах килима облямівку роблять подвійною. Цей прийом вдало використовує у своїх роботах пані Вікторія. Орнаментована облямівка ромбами, зірками, розетами, галузками та гірляндами квітів, що є значно меншими за центральний мотив і переважно побудовані в шаховому порядку, добре увиразнює центральне поле на килимах. На ньому чільне місце зазвичай займає букет, вінок квітів чи вазон. Тло для поля – чорне, жовте, біле, зелене, коричневе. Кольорова гама

орнаментальних мотивів на килимах поліхромна, барви насичені. Майстриня гармонійно поєднує різні кольори, практикує контрастне зіставлення. Чимало килимів за розмірами сягають шести метрів, їхня композиція розгортається по горизонталі.

«Океан квітів» – славний і глибоко символічний килим, своєрідна візитівка творчості майстрині. Це розкішний розмай українських квітів – соняхів, руж, дзвіночків, ромашок, чорнобривців, незабудок, маку, чебрецю... У цій роботі майстриня наблизилася до меланжевого ефекту як м'яких тональних, так і насичених дзвінкх переходів на тканині.

Унікальними є верети пані Вікторії, що за орнаментально-композиційним вирішенням можна поділити на кілька видів: «установкові», «павучкові», пельчасті, чинуваті, килимові. У довжину ці вироби сягають від 2 до 15 метрів. За багато десятиліть майстриня виткала верети «на дротах» майже всім жителям сіл Макарівка, Вороновиця, Коновка, Ленківці, Бернове. Ці самобутні вироби й досі можна побачити в їхніх домівках.

Вікторія Китайгородська – одна з небагатьох майстринь на Чернівецьчині, які тчуть тайстри. Її торбинки орнаментовані геометричними, солярними, квітково-рослинними та орнітоморфними мотивами – «Папоротник», «Писаночка», «Виноград», «Зозуля», «Синиця», «Чорнобривці» й багато інших. За орнаментально-композиційним вирішенням вони перекликаються з художніми тканинами інтер'єрного призначення – килимами, налавниками, веретами.

Створені майстринею рушники – «завіски» і «божники», – також базуються на архаїчних місцевих канонах. Тут вона надає перевагу композиціям із геометричною та рослинною орнаментикою, застосовуючи оригінальний художньо-стилістичний підхід.

Розмаїтий і самобутній творчий доробок Вікторії Китайгородської сформував обличчя Бессарабської школи народного ткацтва. Роботи нагорянської мисткині відзначаються тонким художнім смаком, високою професійною майстерністю. Вони потребують ретельного дослідження, популяризації й збереження як самобутні елементи нашої культурної спадщини.

Альона БЕЖЕНАР, мистецтвознавиця, методистка Учбово-методичного центру культури Буковини

